

Lipsa nr. 2. 67. 1925
nr. 1. Prieo.
central kis
17 XI 1948 J

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ

Director-proprietar-editor: AUREL CIATO.

Cu colaborarea dlor:

Ioan Agârbiceanu, Aurel P. Bănuțiu, Lucian Bolcaș,
Dr. Caius Brediceanu, Alesandru Ciura, Maria Cunțan,
N. Dunăreanu, Simion Gocan, Dr. Em. Grigorovitză Dr.
Vasile Hâncu, Dr. Casiu Maniu, Dr. Iuliu Maniu, A.
Melin, Dr. Vasile Meruțiu, Corneliu Moldovanu, Dr.
Valer Moldovanu, Dr. Voicu Nițescu, Vasile C. Osvadă.
Teodor Raica, Horia P. Petrescu, Aurel C. Popovici,
Ionel Pop, Mihail Sadoveanu, Dr. Ștefan Pop, Dr.
Ioan Rațiu, L. Rebreanu, Luca Rusu, I. U. Soricu,
George Stoica, M. Străjanu, Petru Suci, Gavril
Todica, Dr. Alexandru Vajda, Dr. Ioan Vajda.

BLAJ

Tipografia și Librăria Seminarului. teologic. gr. cat.

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ

==== APARE ODATĂ PE LUNĂ ====

DIRECTOR—PROPRIETAR—EDITOR: AUREL CIATO.

Condițiile de abonare.

Costul abonamentului pe un an întreg	12 cor.
„ 1/2 an	6 „
Pentru studenți, învățători și preoți dela sat pe un an întreg	8 „
„ 1/2 an	4 „
În România și străinătate, pe un an întreg	15 „
„ 1/2 „	750 b.

Colecția completă de pe an. II. de apariție a „REVISTEI POLITICE ȘI LITERARE“, conținând un bogat și variat material științific, politic și literar din peana celor mai distinși scriitori ai noștri, pe o extensiune de 354 pag., se poate procura la Administrația acestei reviste pentru prețul de numai 10 coroane.

La redacția „REV. POL. ȘI LIT.“ se pot comanda următoarele cărți:

Note și reflexiuni la situația politică a Românilor din regatul ungar

de Aurel Ciato. — Prețul unui exemplar 1 cor + 10 fil. porto postal.

Aurel Ciato: CRONICI POLITICE. Fasc. I. Cu următorul cuprins:

Prefață. — Spre ideal. — Puterea principiului. — Psihologia situației. — Păricolul românesc. — Dacoromânism. —
Reforma electorală.

Prețul unui fascicol numai 30 fileri + porto postal.

Revista politică și literară

apare odată pe lună.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BLAJ (Balázsfalva). Ungaria.

ABONAMENTUL ANUAL: 12 cor.
Pentru studenți, învățători, preoți dela sat: 8 cor.
În România și străinătate: 15 cor.

„Intelectualizarea politicei noastre“.

Iată, în sfârșit, după o ceartă îndârjită de un an de zile, dl Goga într'un articol mai recent, sub titlul „Intelectualizarea politicei noastre“, ne arată scopul campaniei ce a pornit în ziarul „Tribuna“, campanie, care a răscolit atâtea patimi și a întunecat așa de mult perspectiva luminoasă a unei lupte ideale.

Așadară pentru »intelectualizarea« politicei noastre, au trebuit să fie numiți fruntașii vieții noastre publice bipezi inconștienți, pentru »intelectualizarea« acestei politici au trebuit să fie aduși la rampă până și inofensivii măgari de pe coastele Vezuvului, cari întru adevăr nu știu cu ce ar fi putut contribui la limpezirea situației noastre!

Are — nu-i vorbă — multă dreptate dl Goga când pretinde ca politica noastră națională să se pătrundă de o mai înaltă concepție, de o mai temeinică înțelegere a raporturilor noastre, de o mai științifică apreciere a nevoilor noastre și a problemelor, ce ni-se impun.

Dar oare, cu ce a ajutat dl Goga apropierea măcar de aceasta înaltă țintă? În toată discuția, ce a urmat'o Dsa împreună cu tovarășii Dsale, abia vom găsi urma unei critici bazate pe o pătrundere științifică. Din contra, prin desconsiderarea și bagatelizarea permanentă a însaș formei, în care neamul nostru își află

organizația sa, a anumitor principii, cari susțin organizația în sînul oricărui popor, — au îngreunat poziția chiar și a acelorora, cari poate cu argumentele rațiunii ar fi voit să scrie într'un astfel de sens.

Eu, altfel cred, că trebuie să se pornească o propagandă științifică! Mai ales că și opinia noastră publică nu mai este astăzi așa de înapoiată, ca să ia toate afirmațiunile drept purul adevăr, și toate expectorările drept critică impecabilă. E ușor fără îndoială, să fi nemulțumit cu situația, în care am ajuns, cu toții suntem nemulțumiți, dar, a arăta căile și mijloacele, prin cari s'ar putea salva aceasta situație, este singura condiție, ce te-ar mai putea îndreptăți la o critică așa fără cruțare. Dl Goga înse crede că a dat o *soluție* și că a spus poate un lucru nou, când accentuează necesitatea *intelectualizării politicei noastre*. Și se întreabă cu multă conștientă: — »La noi?... afară de cuvântările dela adunările populare și cele câteva articole-cliseu despre solidaritatea națională — cu ce ne dăruesc iubiții noștrii fruntași? Mergem înainte așa în puterea inerției seculare, dibuim printre toaste și duioase suspine... Tendința unei lămuriri științifice nici nu se pomenește, iar înfățișarea problemelor noastre de viață nimănui nu-i trece prin gând“.

Ei nu, dle Goga, cestiunea nu e tocmai așa!

Nu numai că le-a trecut prin minte multora îngrijorările Dtale, dar s'a și lucrat în aceasta direcție! Bine înțeles, fiecare după chemarea și aptitudinile sale. Nu se putea cere membrilor din comitet ca iei în aceasta calitate să facă și știință de specialitate. Decumva nu l'a dăruit Dumnezeu deosebit pe vre-unul cu talent în anume ram de știință. Asemenea nu se putea și nu se poate cere comitetului să se constituie în te miri ce societate pentru împărțiri de premii și de burse. Aceia înse, cari s'au simțit chemați, au lucrat desigur și în direcția indicată de dl Goga. Nu mai departe decât urgisitul Aurel C. Popovici prin nenumăratele și valoroasele sale scrieri, a făcut o adevărată școală politică la noi. Ar fi de dorit să urmăm cu toții aceasta școală și atunci am ști să găsim în Italia și alt razim pentru susținerea argumentelor noastre fără să fim siliți să neliniștim pe bieții măgari de pe coastele Vezufului.

Dar întru cât »tendința unei lamuriri științifice nici nu se pomenește la noi«, ne luăm voie să-i aducem aminte dlui Goga, că chiar revista noastră și-a propus dela început aceasta țintă. Dar atunci, revista a cărei director era dl Goga nu voia cu nici un preț să recunoască rostul acestei tendinți, ci-că „bravii alegători nu vor înțalege scrisul nostru“. Am fost somați chiar, să discutăm cestiunea și atunci ne-am văzut îndemnați să dăm următorul răspuns lămuritor:... — »Dară ne surprinde mai mult faptul, că se pot găsi oameni inteligenți, cari să tragă la îndoială *rostul tratării teoretice a cestiunii de naționalitate*. Adeca cum? — să ne pornim așa numai dupa instinct, după cum ne taie capul? Fără să avem o idee conducătoare, fără să avem o țintă hotărîtă, fără să ne dăm seama de mijloacele, cari pot duce la

scop? Fără să știm ce e naționalitatea, cari sunt elementele iei constitutive, cari sunt condițiile iei de viață, cari sunt drepturile inerente iei, cari sunt cadrele în cari poate să se miște liber, cari sunt legile, după cari se face evoluția popoarelor? Fără să știm fac discernerea între ceea-ce este a naționalității și ceea ce este a statului ori a societății? Fără să ținem sama și să luăm sub analiză serioasă toate condițiile exterioare, cari înt'un chip sau altul sunt ori pot să vină în vre-un raport cu vre-una din atributele naționalității?!“

Dară voiu cită un întreg articol, ce l'am scris încă în an. 1906 în aceasta revistă, din care se va putea convinge dl Goga, că nu numai s'a *pomenit* la noi tendința unei lămuriri științifice, ci necesitatea unei astfel de lămuriri am și *susținut'o* cred, cu deplină conștientă. Iar în serviciul acestei tendinți s'au și înrolat apoi o întreagă pleiadă de scriitori și de fruntași a-i vieții noastre publice scriind articoli luminoși în corpul acestei reviste cu menirea să limpeziască situațiunea noastră politică și să ridice nivelul intelectual al publicului nostru.

Iată, ce scriam atunci:

— „Politica este direcțiunea vieții, ce se desvoaltă în cadrul ideei naționale. Numai viața, ce se desvoaltă în cadrul acestei idei, dă astăzi măsura valorii unui popor, aceasta în primul rând determină soarta lui. Tot ce-i în afară de aceasta idee poate fi o condițiune negativă, elementul activ însă este în sâmbânță și sâmbânța este ideea.

Dară ca ideea aceasta să devină o realitate are nevoie de constituire în lăuntru și de manifestare în afară. Politica cu adevărat practică deci, va avea cea dintâi problemă a sa să îndeplinească și să desăvârșiască aceste două condiții.

Este greșită părerea acelor, cari dintr'o cestiune pur de tactică au făcut o cestiune de principiu, crezând, că cu

abandonarea pasivității parlamentare au rezolvit înțelesul politiceii reale. Din contră, pasiviștii noștri prin lupta lor înălțătoare, bogată în jertfe și în exemple mari, au urmat o politică per eminentiam reală, căci au trezit conștiința națională în masele mari și au cucerit astfel prima treaptă, ce duce la încheierea națională. Urmează ca politiciii români de azi să continue munca lor, având problema să creeze *unitatea de gândire*, căci aceasta în evoluția popoarelor constituie al doilea stadiu, dela care se ajunge la constituirea definitivă.

A înțales'o aceasta contele Apponyi, când în vorbirea dela Jászberény preliminează rezolvirea reformei electorale așa: „ca interesele potrivnice să dea de pedeci cât mai multe“. Noi însă să nu ne perdem capul luptând *numai* contra pedecilor și a altor situații exterioare, ci să avem totdeauna înaintea ochilor *natura* luptei noastre, căci nu în echivalentul material ori în succesul imediat este a se căuta rostul politiceii reale.

Numai de aci înainte va reclama lupta noastră jertfe cu adevărat mari și generoase!

Pentruca să nu se aducă înse jertfe zădarnice, trebuie să pregătim opinia publică atât asupra înțelegerii corecte a ideei de naționalitate, cât și asupra direcțiunii, în care se va stăruî pentru ajungerea țintei noastre, date fiind împrejurările speciale dela noi. Opinia publică este mai puternică și mai de lungă durată decât guvernele și sistemele de guvernament. Opinia publică însă se conduce de principii, iar pentru popoarele, cari nu au ajuns încă la deplina lor constituire națională, principiul este de o însemnătate încă și mai mare, căci principiul este singurul razem singura bază, de unde nu pot fi clătinate, este singura condiție, ce le dă îndreptățire de viață.

Prin puterea principiului se ajunge la înțelegerea rostului de a fi, și numai principiul dă garanța libertății. Căci libertatea nu mai e de a se căuta astăzi în dispozițiile paragrafilor, ci în conștiința de sine a popoarelor.

Prin puterea principiului vom ajunge să dăm o direcție unitară stăruințelor noastre, să fie metod și sistem în acțiune, și să facem posibil controlul atât de necesar în politică.

Prin urmare datorința tuturor conducătorilor politici români, este astăzi înainte de toate *conlucrarea pentru înțelegerea principială a chestiunii noastre naționale*.

În acest punct cea mai grea sarcină revine deputaților noștri și în al doilea rând presei.

Deputații noștri vor avea să ia asupra lor aceasta sarcină și din alt motiv, de ordin secundar, și anume pentru a salva organizația de partid compromisă, pentru a cuceri enclavele mici și șovăelnice, cari au început a se formă între noi, pentru a extirpă diversele păreri singulare, cari au început să atrofieze deja opinia noastră publică, și în sfârșit pentru restabilirea autorității partidului și a disciplinei în partid.

Nu va trebui însă să se mărginească aci acțiunea deputaților și a celorlalți conducători naționali!

Paralel cu susținerea intactă, completă și pură a drepturilor noastre la viață națională, ei vor avea să îndeplinească în stil mare constituirea desăvârșită a naționalității noastre.

Emanând din ideea de naționalitate, vor avea să studieze serios, cari sunt elementele constitutive de naționalitate, în ce stare să află ele la noi și ce este de făcut pentru susținerea lor și pentru tot mai deplina lor îmbogățire în conținut.

O muncă uriașe, care trebuie să angajeze pe toți, dar' care are inomis nevoie de o conducere sistematică și cu-minte.

Numai făcând acestea putem zice, că urmăm o politică reală! "...

Cred, că după aceste lămuriri va conveni și dl Goga, că numai pentru *intelectualizarea* politicei noastre a fost

inutilă toată campania în felul cum a pornit' o, și va stăruî pe viitor ca făcând o critică cu adevărat *științifică* și nu *destructivă* să ne lase plăcerea de a-i admira talentul de scriitor îndeplinind o muncă folositoare. Coloanele revistei noastre, în aceasta așteptare, î-i oferă și dlui Goga cea mai largă ospitalitate.

Aurel Ciato.

Progresul eficient al omenirii,

— dovezi clasice. —

Pentru un aderent al transformismului și evoluțiunii progresul moral al omenirii e apriori recunoscut, e un fapt, care nu mai are lipsă de dovezi. Cu toate recăderile temporale moravurile se îmblânez mereu și se nobilizează.

O paralelă între moravurile europenului și ale triburilor sălbatice, reprezentând cruzimea omului primitiv, poate ușor convinge pe oricine. Câte fapte, cari pentru noi sunt crude și nevrednice de om, sunt morale după ideile acelor triburi. Și aceste idei și datini au fost și ale străbunilor noștri îndepărtați.

Să luăm însă cazuri mai apropiate, cari ne permit a face o paralelă între moravurile nu mai departe decât ale timpului clasic-grec, între ale evului mediu și a timpului modern. Avem exemple clasice din cei mai clasici poeți ai acestor epoce, cari exemple pot convinge și pe cei mai neîncrezători și pesimiști.

În clasică Iliadă a lui Omer (trad. de Murnu), cântul VI, versul 37 și următoarele se povestește soarta tristă a unui luptător troian cu numele Adrastos. Căzuse din carul de luptă și ajunsese în puterea lui Menelau, care voiă să-l ucidă. Adrastos, îmbrățișându-i genunchii, se roagă să-i cruțe viața: »zilele cruță-mi, Atride...«, îi pro-

mite, că tatăl său, care e bogat îl va răsplăti cu daruri scumpe, numai să știe că la lăsat cu viața, rob la corăbiile ahee. Simpatie nu ne prea inspiră Adrastos, dar ne inspiră milă. Dujmanul învins fiind și făcut neprimejdios, luat rob, ce scop mai are cruzimea, vărsarea de sânge? După atâta măcel e o adevărată binefacere pentru cititor, când află, că Menelau a fost mișcat și voiă să-i cruțe viața, cruțând și pe cititor de icoana unei scene fioroase.

Dar iată, că-i sare înainte strigând și răstindu-se la el frate-so Agamemnon. Iată cum privește acesta nobila pornire a lui Menelau: »Ce-ți e, sărmane Menelau, de cruți pe dușmani... Nimeni să nu scape de moarte, nici pruncul în sânul mamei...«. Aceste vorbe pătimeșe, spuse de un războinic în toiul luptei nu ne-ar miră de loc, dacă nu am vedeă în ele și felul de gândire și simțire al poetului, după cum apare și din versurile următoare:

»Fratelui asta zicându-i, viteazul întorsu-i-a gândul, *căci cu dreptate a vorbit*«.

Poetul nu numai aprobă pe față cruzimea de prisos a lui Agamemnon, dar încă își delectează ascultătorii (azi am zice cetitorii) cu un tablou de o cruzime cu adevărat grețoasă, cum Agamemnon, după ce i-a împântat dușmanului inofensiv și ne-

apărat sulita în deșerturi, îi pune piciorul pe piept, ca să-și poată smulge sulita din trupul lui.

E caracteristic acest pasaj pentru moravurile crude ale timpului clasic. Cine sintetizează, cine intrunește în cel mai înalt grad cele mai nobile și mai umane sentimente, dacă nu poetul? Chiar și când el cheamă la luptă, el apoteozează patria, libertatea, jertfirea de sine, dar nu omorul. Iar dacă marele Omer gândește și simțește așa, ne putem închipui cum eră vulgul — a cărui gusturi le îndestulea și poetul. Cu toată înflorirea artelor clasice, ce privește moravurile, omul timpului clasic eră încă un barbar. Uciderea unui sclav, chiar nevinovat, nu atingea de loc moralitatea acelor timpuri. Pentru ilustrarea barbariei moravurilor romane e de ajuns să pomenim măcelurile din circuri, pentru cari strămoșii noștri aveau o deosebită predilecție. Sclavul învins putea fi agrățiat la un semn al Cezarelui. Dar când Cezarele eră în dispoziție rea, poate, fiindcă a pierdut un rămășag din pricina sclavului învins, atunci lăsa să fie junghiat acolo în fața spectatorilor. Astfel de scene feroase trădau gusturile unei societăți cu sentimente în adevăr barbare. Azi am da năvală și am pedepsi după merit pe cel ce ar comite astfel de brutalități de prisos chiar și față de animale. Numai sovinișmul orb și stupid e mai capace în ziua de azi de asemenea scene feroase și bestiale, vrednice de timpurile preistorice ale omenirii.

Trecând le evul mediu nu vom mai găsi barbaria clasică, dar inferioritatea în ce privește sentimentele nobile față de timpul modern e încă destul de bătătoare la ochi. Și e semnificativ, că chiar epoca bigotismului (evul mediu) e în aceasta privință inferioară timpului modern al liberei cugetări și al demoralizării — cum i-se impută.

Dar să lăsăm să vorbească faptele.

În clasicul său poem »Infernul« (trad. de Gane pag. 68–69). Dante în călătoria sa prin infern recunoaște în un lac de noroiu umbra lui Filip Argenti, un om bogat și rău și momentan începe a-l ocări. Aceasta însă încă e puțin, dar Dante, fiindcă umbra lui Filip să năpustise asupra lui, fără însă să-i poată face ceva rău, își arată însoțitorului dorința naivă și răutăcioasă, să vadă pe Filip cufundându-se în noroiu, iar Virgil îi și promite, că înainte de a ajunge la țerm, dorința i-se va împlini, »căci e de cuviință să fi satisfăcut«. Și aceasta satisfacție copilărească, dar foarte puțin nobilă a și avut-o Dante în curând.

E un dram de plăcere răutăcioasă, de satisfacere a poftelor de răzbunare la vederea pedepsei unui dușman, pe care poetul de azi și orice bărbat nobil l-ar privi cel mult cu dispreț, dacă nu cu compătimire.

Poetul sau literatul de azi chiar dacă nu va comite el păcatul acesta, e destul să-și lase eroul să dorească satisfacție și răzbunare în contra dușmanului învins și condamnat și și-ar perde toată stima înaintea cetitorilor. Cât de mult se ridică în ochii noștri eroul maritimos, care răsplătește răul cu bine.

E caracteristică din acest punct de vedere pentru timpul modern drama »Instinctul« de Kistemeackers cu triumful datoriei și al altruismului dus până la extrem, care a stărnit chiar și la noi discuții pe vremuri și i-s'a imputat, că ar fi din punct de vedere social, chiar imorală. Un medic curează pe amoroșul și seducatorul nevastei sale, când acesta se nenorocise, căutând o întâlnire neiertată cu nevastă-sa. Și dacă vor fi așa de puțini, acei cari ar urma și în faptă pe eroul acestei drame, cine n'a fost mișcat și nu s'a cutremurat în adâncul inimei, când medicul după câteva momente de ezitare, de luptă internă, se hotărăște și grăbește întru salvarea rivalului și atentatorului la cinstea familiei sale? Cine n'a

fost înduioșat de atâta nobleță și n'a fost cuprins de un sentiment de optimism și entuziasm nemărginit pentru menirea și viitorul speciei omului și pentru înălțimea etică, la care a ajuns acest făt al luptei pentru existență?

În epoca lui Omer acest erou modern ar fi părut cel puțin ridicol, dacă nu laș și prost.

Da, omenirea progresa, nu numai în științe și în bunuri materiale ci și în

nobleța sentimentelor. Numai cei ce n'au idee de istorie și evoluție pot să vorbească de stricarea și însălbătăcirea omenirii. Bunele moravuri pot temporal să se strice, fundamentul etic însă e în progres continuu, pauzele și recăderile neformând decât neînsemnate undulațiuni.

»Azi un vierme, mâne un Isus, —
Tot mai sus —« (Hașdău).
Excelsior —.

I. Corbu

VĂRUL DIONIS.

Și la Cronică stă scris
Că Romanii vechi avură
Vieții strașnică măsură
Și știi, vere Dionis,
Că cetăți cu mulți dușmani
Se zdrobiră de virtutea
Cumpătaților Romani.

Tu, fiind o 'mpletitură
Toarsă din Romani și Daci,
Doi protivnici îi împaci
Intr'o singură natură:
Ești la muncă un viteaz
Și-un Roman răsare 'n tine
Dimineța, când ești treaz.

Și mai scrie la istorii
De vitejii acinați
Pe sub poale de Carpați
Coperite cu podgorii;
Că la ei și sclav și șef
Imbătați de vin, deavalmo,
O duceau tot într'un chef:

Dar când vinul cu aromă
Te ridică'n lunci de vis,
Drept e, vere Dionis,
Că uitând de maica Roma
Dibuind, de gard proptit,
Treci prin Sarmisegetuza
Ca un Dac desăvârșit!

Nichifor Crainic.

CARMEN.

Cum picură'n sfântul Duminicii ceas
Din turnuri chemarea mărețului glas,
Cum picură roua în cupe de crin,
Pe sufletu-mi frică un cântec senin
Când văd ce frumoasă cu anii îmi crești,
Când juri că și tu mă iubești.

Iar noaptea, când tremuri, sub tremuri de stele,
Șa tremurul tainic al șoaptelor mele,
Când gurile noastre se cată cu dăr,
În sufletu-mi crește avântul de sbor
Ce îndeamnă eroii la mândre isprăvi,
Și vulturii-i urcă în slăvi...

Nichifor Crainic.

Iubire de artă.

Locuiam pe atunci într'o casă cu boltă ce avea înfățișarea de han. Un șirag lung de odăițe cu ferestruici și uși nenumărate, margineă partea din fund a curții, a cărei întindere, cu garduri vechi și ruinate, îți făcea impresia mai degrabă a maidan decât a locuință omenească. — Maidanul acesta în care ai fi putut desfășura un escadron în voia cea bună, era plin cu tot ce armata de chiriași, — calfe de cismari, cântăreți de circ, moașe cu diplomă, agenți de percepție, — în ani de-arândul putuse să arunce întrânsul. Ce nu era acolo? Haine vechi, cipici putreziți de ploii, hârburi, picioare de diferite feluri de scaune, sticle spoite, rămășițe de mobile, oase, rămășițe de zarzavaturi... Din pricina aceasta hanul era vizitat atât ziua cât și noaptea de cete întregi de câni vagabonzi, cari veniau de cine știe unde, să-și găsească aici hrana zilnică.

Iată, că într'una din zile, populația aceasta atât de variată, se mai sporea cu încă o familie, care venia să-și petreacă în una din odăițele de jos ale ogrăzii.

Noul chiriaș venia din Buda-Pest, era numit în slujba de impiegat al d-lui Gorun, pașapoartelor. Erau de toți doi, un bărbat și o femeie frumoasă și slabuț, peltic și fricos ca și celălalt, când vecinul se prezenta cu articolele necesare pentru toți. Șeful era în casa fiecărui preș, ca să fie numit în locul de »bună ziua,» pe feciorul unei femei din armată cu grațiu d-lui Gorun, vezi, că pentru că străinul vorbește. Și acest răspuns doi, nici nu mergea în Gorun, fără numirii, cu cererea de me-

In cancelarie patru slujbici mai în vârstă rotund ca un gălbuie și ca niște socoli ori și chilile cipicilor; un ardelenesc, care îmbătrânise în Ca un contrast între Diaconescu și colegul lui din partea dreaptă, dl Popovici, care avea un nas ca de câne box, și se ținea mândru că știe franțuzește, adecă atât cât se cere pentru un pasaport; venia dl Leontin Tălăngescu-Irin, impiegat de clasa II-a, cu salariu de 150 după buget și 125 în mână. Acesta, pe lângă că era

frumos, avea și maniere de acelea, care fac onoare unui funcționar, și-l fac să fie în contact cu lumea aleasă: ofițeri, profesori, avocați.

Dnu Tălăngescu-Irin, era și băiat, care se simțea; când venia la birou, cea dintâi grijă era să se vâre într'un colț, își scotea hainele cele noi pe care le aranja încet ca să nu-și strice dunga; luă dintr'un dulap niște haine vechi, mototolite și după ce făcea această operație se așeză la masa lui de scris. Se deosebiă de ceilalți slujbași, pentru spiritele lui pline de miez și șaradele reușite pe care le publică în „Veselia“ sub pseudonimul „Irin“. După dânsul, în stânga lângă ușă, venia dl Ichimescu. Tot cu l. un tânăr blond, slab, adus de șale, cu o față osoasă, cu ochii trași în fundul capului ca la mort. Cel de-al patrulea, un armean din naștere, dl Haidarabet Armegean, un om înalt, negru ca un țigan, ca și când n'ar fi existat pentru cancelarie, de oarece niciodată nu luă parte la discuțiile celorlalți funcționari. Toți acești funcționari — adecă mașini de scris, împreună cu dnul Haidarabet Armegean și cu șeful lor, primiră cu mare dragoste pe noul lor coleg, unită cu un fel de respect, când auziră, că străinul e ruda unui înalt funcționar din Minister. Ba ce, cei mai bătrâni și mai fricoși, ca Diaconescu, se sculă în picioare când el dădea bună dimineața, și-i zicea „salut“. Pentru figura cea impunătoare, gravă, pentru atitudinea deamnă, părea caraghioasă funcția de copist în care fusese numit; cu toate acestea ce în câte nedreptăți nu-s în lumea aceasta! În trecut de 35 de ani, fața îl arăta cu cari vor bătrân. Avea ochi negri obosiți, pitumită nu încovoiate, iar în mers și'n vorde acestuia ceva studiat. Când povestea, de ai înăvăli înaintea sau o ducea la inimă. Ea începea cu cuvintele: Eu cred că... amintea îi era veche, însă de bună ca. Și în zilele de lucru ca și sârbătoarea blă cu aceeaș redingotă, lungă până dincolo de genunchi, pătată cu o dungă de slin la gât, — cu nasturi ale căror îmbrăcăminte de mult se tăiasă; cu guler înalt bine scrobite, cu cravată roșie făcută în formă de fundă, cu o vestă de catifea cu puchiței roșii și cu pantaloni cadrilați. Când se așeză pe scaun, ridică poalele redingotei, ridică pantalonii ca să nu facă genunchi, luă condeiul, neteză încet hârtia, muiă liniștit vârful peniței în cerneală, se uită în aer ca și când ar fi așteptat să se inspire, potrivea

ciorna, tușiă grav și tocmai după asta începea să scrie. Veniă foarte exact la slujbă și plecă cel din urmă. În discuție s'amestecă rar, dar și când vorbiă, totdeauna cu miez. Ii plăceă să povestească din vieța Bucureștilor, de oameni mari, cărora le spuneă pe nume și mai des de teatru. Cu toate acestea eră rezervat, chiar rece; colegilor le spuneă domnilor. Altmintrelea, foarte îndatoritor, mai ales când îi cereă cineva o țigară. Printre cancelariști eră obiceiul ca seara după slujbă să se ducă cu toții la o crășmă din marginea orașului unde găsiău vin bun și fleici minunate. Fusese invitat dar refuzase categoric. La 12 înainte de prânz, cancelariștii mergeau de obicei să se cinstească cu țuică în centru orașului, fusese poftit și aci, dar el tot așa de hotărît refuzase. Nu făcuse vizite, nu ieșă nicăiri, iar într'una din zile când șeful îl invită la o partidă de „maus“, el îi răspunse cu ton grav: „Ocupații de acestea nu întră în deprinderile mele... dac'ar fi literatură, muzică, înțeleg“. Cuvintele acestea supărară pe șef, iar supărarea șefului se strecură repede în sufletul arhivarului, dintr'al arhivarului în al impegatului Ichimescu, din al lui Ichimescu în al dlui Leontin și așa mai departe. Din ziua aceea toți începură să-l privească cu răceală, să-l vorbească de rău și să născocască pe seama lui fel de fel de minciuni, numai ca să fie pe placul domnului șef.

Iacă, nu mai departe, într'una din zile, dl Emil Urlățeanu, — așa îi chemă pe eroul nostru — nu veni la birou — eră răcit. — Trecuse de 10 și ca niciodată slujbașii lucrau într'o tăcere neînțeleasă. Arhivarul copii niște ordine, comunelor urbane și ca să nu uite, puneă degetul, bolborosiă de câteva ori cuvântul ce veniă înainte, frământându-și greoi limba în gură. Șeful pașapoartelor scriă pe un pașaport, cuvântul nas. Diaconescu socotiă câți ani mai are până la pensie; Leontin Tălăngescu deslegă o șaradă, când deodată șeful deschise și cu glas grav întrebă:

„De ce n'o fi venit la slujbă dl Urlățeanu.

„Aud, că e răcit.“

„Da, da, e răcit... om subțire, nobil, care mânâncă pe datorie, făcū ironic Leontin.“

„Nobil de ai din „Dealul Spirei“. Dacă aveă el rude acolo în Minister nu mai ajungeă aci“.

„N'a avut titlu, vorbi Ichimescu“.

„Ce titlu, domnule... în ziua de azi, ai spete, și la Dumnezeu ești bun nu te mânâncă câinii!“

„Ce vă pierdeți vremea cu așa tip, vorbi șeful.... lăsați-l în plata Domnului. — Cancelariștii tăcură, șeful trecū în biroul lui, pe când Leontin trecându-și mâinile prin păr, se ridică în picioare, se uită în jurul lui și cu glas apăsă, vorbi:... „Ascultați șarada mea, cine-o găsește?..

— Pe-o jumătate de vin, dacă găcesc?...

— Ce jumătate... un Kilo și două...

— Două kilograme... strigă Popovici! în aplausele celorlalți.

Leontin tuși, își luă poziție și cu glas inspirat începū să citească următoarea șaradă:

Prima parte-i o cântare, ce-n biserici o găsești,
Ce-a de-a doua nu-i acolo, ci-n armată o
[găsești.

Partea treia-i și mai mică, că-i vocală
[singurică.

Tot cuvântul când îl capeți, îl păstrezi vieța
[ntreagă,

Nu l-ai dà la nime'n lume căci de suflet și-se
[leagă.

Cancelariștii ascultară cu multă atenție, se uitară unul la altul, dădură din cap, unul vorbi: „Ști, că-i grea... Leontin foarte fericit, își răsuceă mustața, și încântat de compunerea lui întrebă ironic:

„Ei, domnule Popoviciu, poftim de-o desleagă“... Popoviciu luă un aer gânditor, se sucii, se învârtii și deodată cu glas tare și repede par'că l-ar fi gonit cineva din urmă strigă: „Iubire“. În clipa aceea toți cancelariștii se uitară la Leontin să vadă ce are să spuie... Leontin zimbii și întinzând mâna înainte zise: „Ei, iubire... ce iubire? ai nimerit-o ca Eremia... Gândește bine... prima parte-i o cântare ce-n biserici o găsești. Funcționarii începură să rādă... „Mi-se pare că plătești vinul, Popoviciu“ strigară câțiva.

P- ită la Leontin și
cer- șarada.

, cu plăcere, făcū
a-și reciteze a doua

Trecuse două luni de când eră în s. „vecinul meu Urlățeanu, se purtă cu mine cu o indiferență, care nu-mi plăceă de loc. Discuțiile pe care le auzeam la birou, dar mai cu seamă ținuta și rezerva ce căută s'o aibă față de mine, mă intrigase. Și deși nu sunt un spion sufletesc, începū-i să caut a află trecutul lui și cine e noul meu coleg, care s'ascunde în felul acesta de oameni? Prinsei așa dar să-l

aștept la 12, când ieșii delă birou, dimineața când pornii de-acasă începui să-i taiu calea, zadarnic; dacă eram înaintea lui, micșorâ pasul, ca să mă depărtez, iar dacă eram în urmă, îl grăbiâ ca să nu-l ajung și se îndreptâ de obicei spre târgul din față unde se opreâ la coșurile cu fructe, ciuguleâ de ici, de colo, cumpârâ câte ceva o pâne, mezeluri, zarzavat și se îndreptâ spre casâ. Când n'aveâ slujbâ, ori în unele seri, îl vedeai la primblare cu nevastă-sa și copilul înainte, se opriâ la o cofetârie unde de obicei bea o cafea, cetiâ jurnale, făceâ observații când lipsiâ o gazetâ, ori cereâ un lucru, care nu erâ...

În vremea aceasta, toamna lungâ cu cer trist, posomorit, primile fulguri, prevestirâ începutul iernii, care veniâ de timpuriu și pe neașteptate. În birou în unele zile se făcuse foc, totuș dl Emil Urlățeanu veniâ la slujbâ cu aceeaș redingotâ veche, lungâ și slinoasâ, cu aceeaș vestâ și cu aceiaș pantaloni cadrilați... Astea toate făcurâ pe funcționari să pornească noi spirite pe seama acestui coleg, care deși acuma întrase în a patra lunâ de slujbâ, ca și în prima zi rămăsese tot străin pentru noi.

Dar iatâ, câ o întâmplare neașteptatâ veni în sfârșit să punâ capât acestei stări de înaltă preocupare în care ajunsese tot biroul, din pricina dlui Emil Urlățeanu... Într'una din diminețile de sfârșit de săptămânâ, funcționarii cuprinși de bucuria sârbătorii, stâteau mai mult la taifas. Iatâ, câ pendula bătû 8¼, fără ca dl Urlățeanu să vie la slujbâ... 8½... ușa nu se deschide... 9... „Desigur, câ iar se face bolnav baronul! „rosti un glas“. Nu se isprăvirâ bine vorbele acestea și năvalnic ca o furtună Leontin Tălângescu, care și el întârziase, apărû în birou cu față înroșitâ de sudoare, suflând greu și bâlbâind... „Am aflat... am aflat...“ Se făcû o clipâ de tăcere. Funcționarii se privirâ uimiți... „Pe cine, bre?...“ Rostirâ ei treziți de surprindere, lăsând condeiele și sâring delă locul lor spâriați.

„Pe el... pe âsta... papugiul âsta și aratâ cu mâna spre masa lui Urlățeanu“... „Ei, ce-i cu el, haide spune odatâ...“ „Așteptați, vorbi cu ton mai liniștit, Leontin. Acuma...“ Și după ce-și netezi părul și-și îndreptâ cravata, cu voce respicatâ cîutând să devie interesant, începû: „Mâ duc asearâ pe la 10, la cafeneaua lui Sotir din port; Acolo lume, fumârie... A, stai, făcû el, lovindu-se cu degetul pe frunte, să chemâm și pe dl șef. Toți aprobarâ, iar Leontin deschise

ușa și se și executâ... Ca și acuma — începû el din nou dupăce veni și șeful. Întru eu din întâmplare, în cafeneaua lui Sotir din port... Acolo lume... murdarâ, miros acru, ceva de nesuferit... dau să plec, când iatâ, câ delă o masâ vine un glas cunoscut: „Leontin Tălângescu!“ Mâ uit mirat și ce să-mi vadâ ochii?... Zamfirescu actorul cu încă doi pârliti printre care și colegul nostru dl Urlățeanu!...

Cela mâ ia cu vorba, cu întrebările, și pe când mâ gândeam cum să scap de societatea lor, el îmi scoate un bilet și mâ ia în primire: „Vi, Vineri seara jucâm „In Răsboiu“ cu concursul colegului d-voastre, Urlățeanu, un artist de mâna întâi, care vă face onoare!“...

„A...a...a ce spui! s'auzirâ glasurile.. „Ce spui Leontine, vorbi șeful! „Adevârat, strigâ Ioachimescu? „Parol d'honneur, strigâ el grăbit, înfierbântându-se. Așteptați... Eu când am auzit vorba asta, m-a cuprins ura și un desgust, care nu vă puteți închipui!... Aș fi voit să-i trântesc vorbe grele, însă m'am răsgândit, de ce să mâ compromit?... Și fără să le dau vre-o atenție l-am lăsat cu mâna întinsâ și am plecat.

„Cum, va să zicâ âsta-i actor, s'auzi glasul lui Diaconescu. „Actor... actor... întâri Leontin, cîutându-se iarâș prin buzunare... Pot să vă dovedesc.. înadins am întârziat, m-am dus azi dimineață să iau afișul“; și zicând vorbele acestea, scoase un afiș verde și începû să cetească...

„Trupa artiștilor asociați“.

Se va reprezenta „In Răsboiu“.

Cu concursul simpaticului și talentatului artist, Emil Urlățeanu, funcționar la prefectura localâ.

„Ei, domnule, asta-i culmea!...“

„Asta-i cea mai mare nerușinare, vorbirâ câțiva, vârandu-și nasul în hârtie!...“

„Scandal, cum nu se mai poate... domnilor, întâri Popoviciu... „Iatâ de ce noi nu ne putem țineâ prestigiul, mormâi supârat Leontin!... Funcționarul e luat așa, drept un om fără demnitate...“

„Așa-i, așa-i, răspunse Ichimescu.

„Și cine e de vinâ, domnule, Ministerul; el trimite ciurucuri... Pe nepotul d-voastră, băiat cu patru clase gimnaziale și care se prezintă bine, nu erâ bun, adăugâ Popoviciu, clătind capul ca să deâ și mai mare însemnătate vorbelor lui.

„Trebuie reclamat Prefectului.

„Ce Prefect, ce neprefect, lăsați că-l iau eu în primire! vorbi Leontin.

„Să-i faci niște șarade... se hlizibi Diaconescu...”

Șarade, ca șarade, răspuse Leontin, dar să-i facem vieața nesuferită.

La vorba aceasta, Armegean, care tăcuse ca un pește, ridică greoiu capul, și îngîimă: „Mai bine cum a spus Diaconescu să-i facă o șaradă. Mișcarea lui, nu fû observată de colegi, cari continuau fel de fel de insulte la adresa lu Urlățeanu.

Iată, că în timpul conjurației, ușa se deschise și un om ras, cu mersul vioi, într-ună lăuntru. Boltă de peșteră, deveni într-o clipă cancelaria; vorbele amuțiră ca în aceeaș clipă toți funcționarii să înceapă un răs sgomotos din toată inima.

— D-ta ești dle Urlățeanu? Da ce-ai pățit de te-ai schimonosit așa, ai? — Ce-i asta pe capul d-tale?

O clipă, zăpăcit de glumele, răsul și ironiile colegilor, Urlățeanu se pierdû, însă la moment își reveni și pășind mândru spre șef, ca și când n'ar fi fost la adresa lui, scoase două bilete, câteva afișe, și întinse unul șefului, împreună cu cele două bilete.

— Ce sunt acestea, dle?... întrebă acru, șeful, lăsându-l cu mâna întinsă.

— Bilete pentru beneficiul meu; vă rog să luați parte cu doamna.

— Cum, d-ta ești actor, dai reprezentații? Ce fel de treabă e asta?... Ești funcționar ori actor?

— Artist, domnule. Și eu, trebuie să știți, că mă mândresc cu această calitate: iar pentru învoire, am obținut permisie dela dnu Prefect.

— A, dela dnu Prefect... De ce n'ai spus dle Urlățeanu dela început... Adăugă repede șeful, schimbându-și glasul. Mulțumesc de atenție... voiu veni, cum de nu...

Cancelariștii, cari puțin mai înainte se prăteau de petrecere, se făcuseră mititei retrăgându-se fiecare liniștit la masa lui de lucru, ca și când nimic n'ar fi avut pe suflet; iar dl Emil Urlățeanu, foarte demn, prefăcându-se, că nu observase nimic, se retrase la biroul lui.

Dacă în alte zile ceasurile îi treceau grele, amărîte, vă puteți închipui ce se petrecea acuma în el, când o trupă întregă îl așteaptă să înceapă repetiția; și când după atâta timp de neactivitate, îmbrățișă din nou scena, ca să debuteze într'un rol în care se întrecea pe dânsul. De câteva ori voi să întrerupă, uitându-se mereu pe fereastră și frecându-și palmele,

dar se răsândi. In cele din urmă, tocmai când numai rămăsese decât o jumătate de ceas, pierdû răbdarea și ducându-se la șef, îi cerû învoirea, care fără îndoială îi fû acordată cu cea mai mare bunăvoință.

E multă bătaie de cap și-n teatre... Să înveți rolul, să faci intrările, să dai replica, dar dintre toate, cel mai greu lucru, să dai viață rolului în care joci: suferințele lui, bucuriile, aspirațiile, tot ceea ce autorul a scris pe hârtie, să reinvie prin sufletul și talentul ce-l pui în joc... Și lucrul acesta eșă în relief cu prisosință, chiar dela prima repetiție pe care Urlățeanu o făcû dela 4—6. Dar, dar în teatru nu e numai arta — mai ales într'o trupă de provincie; trebuie să faci și pe sufleurul, pe casierul, servitorul, s'aranjezi scaunele, să vinzi biletele... și pentru că trupa, adică directorul nădăjduia să realizeze un beneficiu frumos, dela șase în tovărășia lui Urlățeanu, directorul, directoarea, casarul, caserița și secretarul trupei, 6 (șase) ființe rebegite, cu haine proaste, cu fețele buhăite de obosală și nopți nedormite, porniră din crâșmă'n crâșmă, din prăvălie'n prăvălie, cerând să li-se deă concursul.

Cinci ciasuri goniră acești apostoli ai artei, până când obosiți, cu gâturile uscate și flămânzi, se opriră ca să guste ceva, Urlățeanu cu toată dorința ce-ar fi avut să mai rămâie în tovărășia lor, după ce dădu de duscă câteva păhare și-o suliră vre-o doi bibani prăgiți trebui să plece acasă.

Cu pași mari, cu gulerul ridicat, el venia spre casă, aici se opriă, ridică degetele în văzduh și repetă scene din piesa care avă s'o joace... „O da... așa... așa e... bine am interpretat'o! O singură repetiție am făcut numai și mi-a fost deajuns. Și directorul trupei ce băiat bun!... Ce onoare... i-a încredințat rolul principal... Talentul de bună seamă, că altfel nu m'i-l'ar fi încredințat, cu toate că sunt în orașul meu... O da așa e... dacă la mijloc n'ar fi fost talentul. Acuma are să se vadă cine sunt eu și mitocanii ăia dela birou. Și zicând așa, se oprî din nou, făcû un gest larg în aer și îngăimă: „Numai ea... numai ea nu m'a înțăles și a rămas rece ca sfinxul! O dau trebuie s'o conving!... Când ridică capul, văzû că ajunsese în fața casei cu boltă... făcû câțiva pași și trecû pe sub dânsa, apoi iar se oprî... Colo în fund la dreapta, în șir, lucesc ochiuri de ferestre, unele roșii ca focul, altele mai întunecate. La una din ferestrele acestea roșii, sta o femeie tânără și frumoasă, voinică încă, dar rece, cu mișcări

stângace și proaste. Sta supărată ca și când o mare nenorocire i-ar fi căzut pe cap. Într'adevăr de când se măritase de două ori a voit să-l lase din pricină că el avea gârgăunii teatrului; a trebuit să-i spuie hotărît că pleacă, ca să între într'o slujbă și să trăiască onorat ca toată lumea. De aceea îi eră acuma frică să nu-i fi dat prin gând ceva care să-i strice liniștea... și la gâudul acesta îi veni din nou înainte anii de suferință de pe când jucase el teatru; cum ajunsese într'un oraș de n'aveau ce mânca, n'aveau nici haine, ghete. Amintirea aceasta o făcu să tresară cu groază și n'o lăsă să se culce. Lângă ea, sta adormit pe brațe, copilul; iar pe masă, un tacâm; încolo, patul nefăcut ca și când nu s'ar fi gândit că e târziu. Tocmai eră gata să se scoale ca să culce copilul, când ușa se deschise și'n prag apărură Urlățeanu. Vesel, fluerând, el se opri înlăuntru și cu glas grav salută pe nevastă-sa.

Când îl văzū, femeia holbă ochii și scoase un țipet ascuțit, plin de groază, pe cari-l au oamenii numai în fața marilor nenorociri; copilul se trezi și începū să scâncească... Urlățeanu rămase nemișcat ca o statuie, cu vorba pe buze, cercând să lămurească... ce, nici el nu știa. Într'adevăr, chipul lui ras, puse înainte toată grozăvia trecutului... teatrul... actor... muritor de foame!... — Caraghiosule, ce-ai făcut? Ți-ai ras mustățile, răsul lumii!.. iar vrei să ne nenorocești... începū femeia. — Elviruțo, puiule, ascultă-mă să mă explic, nu mă condamna pe nedrept, îngăimă el cu voce de milog, înaintând spre ea și întinzând brațele. Iată cum stau lucrurile: A venit Zamfirescu cu trupa și mi-a propus să joc rolul principal. O afacere minunată... pe lângă că am ocazia să mă ilustrez, voi câștiga vre-o 200 de lei, cari acum când vine iarna și ne trebuesc atâtea lucruri, strică?

— Nu-mi trebuie nici bani, nici teatru... Am crezut că te vei face om,... tu ții să rămâi actor... Du-te dar și lasă-mă, dacă nu vrei să-ți păstrezi bucațica de pâine care și tu cu cât chin ai căpătat-o!

— Dar ascultă-mă Elviro,... numai o singură reprezentație... prin aceasta nu înseamnă că mi părăsesc postul... Am învoirea prefectului...

— Ți-am spus-o... nu-mi trebuie nimic; vrei să te ții de casa ta, să fii în rândul oamenilor, bine; de nu, am terminat... Ca să mai ajung pe drumuri în vreme de iarnă nu mai

pot, destul am suferit... tu, du-te și te schimonosește să fi răsul lumii.

— Arta nu înseamnă să fi de răsul lumii...

— Dar când umblai cu cheta de-ajunseși să n'ai o cămașă pe tine, tot artă eră? răspunse ca cu răutate...

— Doamnă te rog să-ți alegi expresiile și să fii mai nobilă...

— Ba da, cu cheta!.. apăsă ea hotărîtă...

Artistul nu se mai putea abține, prea îl rânise vorbele ei ca să rămâie rece. — O furie oarbă, pătimașă, îi cuprinse întreaga ființă. Ochii i-se injectară, mânilor, picioarele, chiar și mușchii buzelor îi tremurau de mânie: Dorul răzbunării se născu în el... Dacă'ar fi fost numai de el vorba, dar vezi că-l lovide în arta lui și asta nu putea să i-o ierte... O clipită, artistul fū cât pe ce s'o lovească, s'o apuce de păr și s'o târie prin casă, dar vedeți, aici se vede omul cult și nobil... Cu o mișcare dintr'acele care îți impui, el făcu un gest larg, și în locul pumnului, două cuvinte, numai două, îi scapără pe buze:

— Mitocancă și incultă.

— Apoi cu o nouă mișcare luă pălăria și eși în stradă și năuc, ca mânat de vijelie, apucă la vale prin noaptea orașului înaintând prin noroiul străzilor, gemând printre dinți: „Ce om fără noroc, ce om fără noroc!“ — Ca și când se opriă, ridică mâna în aier, murmură ceva, apoi ca o nălucă, bătut de vânt, lătrat de câni, trecu înainte fără să știe ce vrea și unde s'ajungă. — Trecu cu grabă prin fața hotelurilor murdare unde dormeau colegii, prin târgul fără viață și o luă tot înainte umbra bătută de gând și fără de noroc.. O, ce nevoie avea el în ceasurile acestea de un suflet mare, de o inimă căldă, căreia să i-se destăinuiască, să-i aline rănile și să-l înțeleagă. Iată ce căută năluca aceea în noaptea neagră, pe străzile târgului adormit... dar vai, ea nu eră, nu se găsiă, n'o găsisese ani de zile în lunga rătăcire a vieții lor nici alți visători și eră s'o găsească tocmai el în ceasul așa întârziat al nopții? — Într'o vreme, obosit de alergătură și sdrobit sufletește, se trezi la poarta grădinei orașului. Fără să stea la îndoială, intră; se lasă pe o bancă și sub negura tainică a copacilor, plecă capul obosit... Deodată, din întunec, i-se părū că o cortină se ridică și în față îi răsare copilăria lui, viața lui întreagă, plină de năcaz... „O ce piesă s'ar fi putut face, se gândi el... O piesă, în care el să joace rolul principal. — Iată cum ar fi:

Actul I. Copilăria lui. — Iată-l isprăvind cele patru clase gimnaziale, apoi plecarea la I... Acolo pe lângă liceu urma și la conservator; iar seara se ducea la teatru, făcea pe figurantul, se îmbracă într'o livrea de pe vremea lui Ludovic și venia în scenă unde rostiă cu glas grav: O scrisoare pentru dnul Conte... Acolo a învățat meșteșugul de a ști să se prezinte în scenă, a căpătat curajul de a nu se emoționa în fața publicului.

Actul al II-lea. Intoarcerile lui iarna în orașul de munte acoperit de zăpadă. — Ce zile frumoase a petrecut atunci! Serile se strângeau la câte-o familie și el începea să declame, să reprezinte roluri grele. De câteori nu l-au sărutat mamele, de câte ori n'a surprins lacrimi în colțul genelor frumoaselor mândruțe!...

Actul al III-lea. Plecarea lui în lume. Părăsirea părinților, a rudelor, a școalei, ca să câștige gloria pentru care aveă o așa chemare. Viața amară, apoi cunoștința cu această femeie nefastă; cum s'a amoretat ca un prost, a început s'o iubească și-a cerut-o în căsătorie.. Cum tată-său un țarcovnic de biserică și mă-sa o hodoroabă i-au impus să se lese de teatru că ei nu-și dau fata după un actor. Și el nătângul și-a lăsat arta sfânta căreia se închinase cu sângele vieții lui!... Aici artistul tresări, în față par'că văzū pe nevastă-sa... Ce-am găsit eu în această femeie incultă care dela început n'a înțeles aspirațiile mele! ah, ce criminal am fost cu mine!... Acuma însă n'am să mai cedez.. Nu, ... nu ... întări el, ridicându-se.

Din noaptea grădinei porni un foșnet de frunze uscate; copacii își agitau ramurile negre... Artistul ciuli urechile, ridică brațele, pironi ochii pe trunchiul unui copac și plângător începū să declame: „Copaci eterni, copaci iubiți... doar vouă să-mi închin durerea sufletului meu!... Se uită și așteptă ca și când ar fi fost pe scenă, să vadă efectul vorbelor Ini. — Freamătul frunzelor tăcū. vântul porni mai departe și artistul încă nu se putea hotărî să se miște din locul lui... Intr'un târziu, potolit și simțind că-l dor picioarele, eși din grădină și-apucă spre casă.

Numai o singură reprezentație. Dar pentru asta cât chin... dar în sfârșit slavă Domnului, reușise s'o convingă și pe ea... Da, dar până să ajungă aici câtă suferință, câtă bătaie de cap... Cu toate acestea ce ocazie fericită ca să-și arate talentul!... Imbătut de gândurile artei, de cum venia acasă, începea să declame; cădea în fața oglinzii, ridică pumnul, repetând... O

tu cea mai îndurerată dintre mame, nu plânge pe fiul tău fără noroc!...

Și când spuneă vorbele acestea, glasul îi tremură ochii îi scânteiau cu sclipiri de foc. Aducându-și aminte de trecut, lui i-se părea că din sbuciumul și suferințele sufletului său, înflorește arta cea mai desăvârșită. În fine și ziua reprezentației sosi. Nu știu dacă publicul din seara aceea venia să vadă talentul artistului Urlățeanu, funcționar la prefectura locală, ori dintr'un sentiment de milă, totuși sala eră ticsită de lume. Reprezentația începū. — Cele două acte dela început, se scursesă fără ca vreunul din trupă să se impue. Bietul Urlățeanu zădarnic se schimonosiă, își muncea trupul făcând gesturi... Oftă, plângea, se vedeă că'n sufletul lui se dă o luptă, că își adună forțele ca să deă dovada talentului său... zădarnic... Din toată sfortărea lui, reeșiă o ținută frumoasă, gesturi studiate, însă atâta tot... Glasul lui eră impunător, dar nu mișcă pe nimeni... Nici chiar în actul al treilea când sergentul rănit e adus în scenă și moare, el nu fū ceea ce trebuia să fie, cu toate acestea publicul îl chemă, îl aplaudă. Șeful serviciului de asemeni îi aduse felicitări, iar cineva din public îi aruncase pe scenă un buchet de flori.

După reprezentație, o masă mare adună toată trupa asociată, la o cină. La mijlocul mesei fū așezat Urlățeanu, la dreapta lui directorul trupei iar la stânga, nevastă-sa, apoi ceilalți artiști, artiste, după gradul lor de vârstă și talent. — Petrecerea fū minunată... Glumele, spiritele, curseră din belșug; iar la sfârșitul mesei, directorul ținū un toast pentru Urlățeanu și triumful artei.

Cele câteva zile care trecură după reprezentație, avurăm un Urlățeanu cu totul schimbat... Rădea, făcea glume, mergea la țuică, cinstea păhar după păhar, discuta de artă, de teatru, dar mai ales de rolul în care jucase; și se lumina de fericire când vreunul îi spuneă c'a reușit bine.

— Afară de asta se înnoie și el și nevastă-sa; mai ales el își cumpărase un pardesiu de culoarea ciocolatei, lung până călcăie și larg ca un sac.

... Dar lumea e ingrătă! trăește din impresii și uită repede chiar și pe cei mai aleși fii ai ei. — Nu mai departe la birou, șeful uită minunatul joc de scenă al dlui Urlățeanu, felicitările adresate, și-l muștră spunându-i că prea își neglijează slujba și c'ar trebui să mai lese teatrul.

Urlățeanu adevărat că nu-i răspunse, dar ce răspuns mai clar, decât căutătura ceea disprețuitoare, care par'c'ar fi zis: „Și-acuma după ce ai văzut ce talentat sunt, îndrăznești să-mi faci observație, conțopist incult!“...

Trupa artiștilor asociați după ce obținură 3-4 succese și directorul văzu că orice încercare de-a mai da o reprezentație chiar și cu concursul dlui Emil Urlățeanu, va fi înzădar, se hotărîră să plece. — Ce veste tristă pentru Emil! Cele din urmă ceasuri pe care le petrecu trupa în orașul nostru, fû ca un zăpăcit. Se ținea de coada artiștilor ca puii după cloșcă; uitase de casă, de masă; iar în noaptea premergătoare plecării, nu dormi mai de loc. — În fine veni și ziua plecării! — Ce frumos început de toamnă, după zilele acelea mohorite, reci și cu fulgi. Ce leneșă și domoală curgea Dunărea spre mare și ce trist eră sufletul talentatului artist! — Ați văzut șirurile de cocori pornind sub cerul albastru al toamnei, spre alte țărături, cu alte primăveri, iar colo într'un fund de curte boerească, cu penele ciufulite, cu aripile tăiate, legat cu lanțul de picior, singur și străin un biet cocor privind desnădăjduit spre frații lui de libertate și mișcându-și aripile ciuntite? — Intocmai așa a rămas bietul Urlățeanu în ziua aceea frumoasă, cu cer albastru pe cheiul Dunărei, privind cum ai lui plecau... Și multă vreme, chiar și după ce vaporul s'a șters din vedere, el sta tot acolo pe cheiu, fluturând batista și făcând semne spre ai lui, cari de mult nu se mai zăreau. — Tocmai târziu când cel din urmă hamal părăsi pontonul, se hotărî să plece. Cu capul în pământ ca bătut de gânduri și trist ca după o îngropare s'a întors el și unde? la birou! — Nici în ziua întâi, nici în a doua și chiar în cele care urmară, el nu aveă chef de lucru. Nu scria nimic și chiar dacă începeă ceva, neapărat greșea căci gândul lui alergă departe, în orașele de peste Dunăre, unde tovarășii lui obțineau succese, glorii, aplauze... Alteori, pe când condeiele celorlalți alergau grăbite pe hârtie, într'un danț nebun, singur condeiuul lui sta în repaus. De scria un cuvânt, se opriă, făcea floricele, ori caligrafic începeă să scrie:

„Iubesc arta... pentru dânsa vreau să mor!“...

Alteori făcea scrisori desperate, cerea să fie primit în trupă. De multeori nu făcea nimic. — Cu o liniște de mirat, urmărea sborul unei muște; iar dacă vreuna i-se puneă pe nas, nu se lăsa până ce n'o prindea în pumn și cu ciudă — pentru că-l întrerupsese din gânduri

o înțepă cu vârful peniței până ce sârmana muscă murea în cele mai mari spasmuri.

„Dacă eram în teatru, acuma eram societar cu 500 lei pe lună, nu un cancelarist... Oh... cum nu m'a înțeles... iată toți băeții, toate fleacurile, au devenit celebri se gândeă el. Devenise trist. posac, se supăra repede; bănuitor și fugea de colegi. — Slăbise; muștățile îi crescură pe jumătate și dădeau figurii o expresie caraghioasă. — Nu mânca, nu-și vedeă de casă, nopțile sta până târziu gândindu-se și oftă. Ca să se ducă în târg să târguiască, nici vorbă... De multeori se opriă din mers, făcea gesturi, declamă, iar oamenii cari-l vedeau clatinau din cap, crezând că au de-a face cu'n nebun. — Când vre-un măturător sau ușer îl salută răspundeă cu'n salut grav: „Bună ziua, domnul meu!“...

Toată schimbarea aceasta, făcură pe cancelariști să înceapă vechile lor glume; iar șeful nemulțumit că lucrările nu erau gata la timp îi făcu de vre-o douăori observație.

— Aceste observații nu le primesc — eu sunt artistul Urlățeanu, răspunse dânsul. Șeful serviciului se uită lung apoi cu glas aspru rosti:

— Aici ești funcționar, pe scenă treaba dta!.

„Funcționar, funcționar, oftă el înădușit lăsând capul în jos și mormăind cu durere. — Se întoarse acasă și nu dormi toată noaptea; îl durea capul și-o silă de a trăi îi cuprinse ființa. „Viața aceasta... gemu el... s'ajung să trăiesc într'un mediu incult și neînțeles... Am să-mi dau demisia!“... Se duse la birou și se întoarse înapoi:

„Nu trebuie să mai spun nimic nici chiar nevestei; în fața unui fapt îndeplinit n'are să aibă ce să facă... trebuie să hotărâsc odată, altfel sunt pierdut... Am să arăt eu lumii cine am fost eu... Dacă n'au fost în stare să mă înțeleagă... mai târziu o să le pară rău... când n'oiu mai fi vor vedeă cine am fost... „fântâna după ce-a secat se vede ce apă gustoasă a avut“.

Scoase din sertar o hârtie, se suci, se învărti, își frecă palmele, trecu în altă odaie și începū să scrie:...

„Domnule Prefect... punct — hotărî el — și apăsă pe hârtie.

Prin cap începū să-i umble o mulțime de gânduri... Se opri. — Ce să fac?... Ce dracu!... Și oftă... Vine iarna, e greu... o mulțime de cheltueli... unde naiba să capeți angajament!“... Luă hârtia, o privi, o examină,

îndreptă o literă, pe urmă alta și se opri. — Ar fi vrut și nu putea... Of, of... ce om nehotărît!... Și'n clipa ceea o mulțime de amintiri triste îi năvăleau în cap... Mâna începù să-i tremure... Ei, asta... se poate... nu, nu... E cea din urmă oară... dacă pierd ocazia atunci sunt pierdut. Trebuie s'arăt că-s om. Își luă iarăș condeiul dar nici de data aceasta n'avù curajul... Prin minte începu să-i fluture din nou fel de fel de scene: Se gândià la vremea când n'aveà ce mânca și fusese nevoit s'aștepte o săptămână într'un han, până ce-i veni câțiva franci dela părinții nevestei. — La șarlătania directorilor, antreprenorilor; la nevastă, copil, la indiferența publicului; la greutatea cu care întrase în slujbă... „Degeaba,... civilizația noastră e o spoală.

Un popor care-și lasă artiștii să ocupe slujbe de conțopist, n'are dreptul de a se numi civilizată“.

După gândurile acestea ca să mai continue dimisia, nici vorbă.. Luă hârtia, privi literile scrise, le examină, și o tristețã de moarte îi învălul sufletul... „Așã am fost eu născut, să sufăr... se gândià el mototolind hârtia. — Să sufăr și să-mi îngrop talentul... și sdrobot, căzù pe un jilț, își sprijini capul în mâni rămânând nemișcat. — Deodată tresări, se uită la ccas, dădù din umeri, se sculă, își luă paltonul, pălăria și încet cu pas legănat, cu capul în pământ ca un condamnat la moarte, porni la birou.

N. Dunăreanu.

RUGĂ.

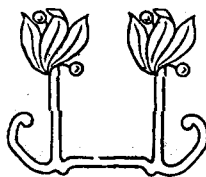
Doamnă, Tu care
Pururi ștergi ochii
Celor ce plâng,
Yreau azi în suflet
Relele-mi patemi
Să mi-le stâng.

Relele patimi,
Ce-mi zestrui ră
Tristul mormânt,...
...Dă-mi dar Părinte,
Dă-mi ocrotirea
Ceriului sfânt.

Dă-mi ocrotire
Lasă-mă'n șirul
Dreptilor tăi,
Pasu-mi departă-l
Yeșnic de-ogașa
Sterpelor căi...

Dă-mi ajutorul,
Relele-mi patemi
Să mi-le stâng,
Tu care pururi
Mângăi privirea
Celor ce plâng!!

P. Pădure.

fost înduioșat de atâta nobleță și n'a fost cuprins de un sentiment de optimism și entuziasm nemărginit pentru menirea și viitorul speciei omului și pentru înălțimea etică, la care a ajuns acest făt al luptei pentru existență?

În epoca lui Omer acest erou modern ar fi părut cel puțin ridicol, dacă nu laș și prost.

Da, omenirea progresează, nu numai în științe și în bunuri materiale ci și în

nobleța sentimentelor. Numai cei ce n'au idee de istorie și evoluție pot să vorbească de stricarea și însălbatăcirea omenirii. Bunele moravuri pot temporal să se strice, fundamentul etic însă e în progres continuu, pauzele și recăderile neformând decât neînsemnate undulațiuni.

»Azi un vierme, mâne un Isus, —
Tot mai sus —« (Hașdău).
Excelsior —.

I. Corbu

VĂRUL DIONIS.

Și la Cronică stă scris
Că Romanii vechi avură
Vieții strașnică măsură
Și știi, vere Dionis,
Că cetăți cu mulți dușmani
Se zdrobiră de virtutea
Cumpătaților Romani.

Și mai scrie la istorii
De vitejii acinați
Pe sub poale de Carpați
Coperite cu podgorii;
Că la ei și sclav și șef
Imbătați de vin, deavalmo,
O duceau tot într'un chef:

Tu, fiind o 'mpletitură
Toarsă din Romani și Daci,
Doi protivnici îi împaci
Intr'o singură natură:
Ești la muncă un viteaz
Și-un Roman răsare 'n tine
Dimineța, când ești treaz.

Dar când vinul cu aromă
Te ridică'n lunci de vis,
Drept e, vere Dionis,
Că uitând de maica Roma
Dibuind, de gard proptit,
Treci prin Sarmisegetuza
Ca un Dac desăvârșit!

Nichifor Crainic.

G A R M E N.

Cum picură'n sfântul Duminicii ceas
Din turnuri chemarea mărețului glas,
Cum picură roua în cupe de crin,
Pe sufletu-mi frică un cântec senin
Când văd ce frumoasă cu anii îmi crești,
Când juri că și tu mă iubești.

Iar noaptea, când tremuri, sub tremuri de stele,
Șa tremurul tainic al șoptelor mele,
Când gurile noastre se cată cu dăr,
În sufletu-mi crește avântul de sbor
Ce îndeamnă eroii la mândre isprăvi,
Și vulturii-i urcă în slăvi...

Nichifor Crainic.

Zări din Univers.

— Cometa Brooks. —

De câțiva ani suntem norocoși în comete vizibile cu ochii liberi. În diminețile senine de acum, înainte de a răsări Soarele, strălucește la răsărit cometa Brooks. În seriile senine din Septembrie și din prima jumătate alui Octombrie strălucește la apus. Au putut-o și o pot vedea toți. În realitate, au văzut-o mulți. Mai ales țărâtimea, pornită la lucrul câmpului din zorile zilei. Pentru „intelectuali“ e prea incomod că se scoale „cu noaptea în cap“, să o privească.

E interesantă povestea cometei. *Anuarul Biuroului de Longitudini din Paris* are obiceiul să rezume, an de an, observațiile principale făcute asupra corpurilor cometare, ce se ivesc în cursul anilor. Datele științifice următoare sunt după resumatul Anuarelor. Din ele combin, pe urmă, o scurtă sintesă, înțeleasă de toți cetitorii.

Cometa e una din cele mai remarcabile. Descoperită în 6 Iulie 1889 de aprigul și norocosul „vânător de comete“ Brooks din Geneva Statelor—Unite (America de nord). În momentul descoperirii eră slabă, ceva alungită, cu diametru de 1', nucleu de categoria 11—12 și trenă în lungime de 10'.

Barnard, de pe Mount — Hamilton (S. M.), descopere în 1 August 2 însoțitori ai cometei iar în 4 August alți doi, designându-i în ordinea distanței lor dela cometa principală A cu literele B, C, D, E. Din Pulcova, o singură dată, în 20 August, s-a observat și un al cincilea fragment. Însoțitorul E, care după Barnard, eră cel mai slab, fû observat de acesta în 4—20 August și de Spitaler până în 20 Noembrie.

D fû văzut numai de Barnard în 4—29 August.

B fû văzut de Barnard până în 5 Septembrie și de Spitaler până în 23 Octombrie.

C eră însoțitorul cel mai considerabil. Mai întâiu, de 5-ori mai slab decât A, ba chiar mai slab, deși mai respirat, decât B, strălucirea lui întrecea, din 31 August la 15 Septembrie, strălucirea cometei principale, pentru a se micșora ulterior din ce în ce mai repede. A rămas totdeauna de 2—4 ori mai slab decât A. Fû observat de Barnard din 2 August — 25 Noembrie și văzut de Spitaler până în 7 Ianuar 1890. Acest astronom văzû în primele zile grupa întreagă învăluită în o nebulositate ușoară.

Prin 23 Septembrie, A avea o întindere de 30'', o capelură rotundă, destul de luminoasă și o coadă de 30'. Strălucirea-i eră comparabilă cu a unei stele de categoria 8. B. și C aveau și ele, în maximul lor, o capelură mică și o coadă scurtă și slabă.

Chandler statorî, că în Maiu 1886 cometa fû foarte aproape de Iupiter, care pe acest timp i-a modificat complet orbita anterioară. Cu ajutorul elementelor provizore, ce le comunică mai jos, el deduse elementele foarte nesigure pentru epoca anterioară acestei perturbații. Cum elementele aceste arată ceva asemănare cu elementele celebrei comete Lexell, perdută în 1770, și cum acești doi astri se apropie de Iupiter în aceeași regiune a ceriului: Chandler afirma identitatea lor. Concluziunea sa eră prematură. Căci e fapt constatat, că multe comete periodice deosebite au orbite foarte asemănătoare. Chiar elementele acestei comete arată o analogie destul de mare cu ale cometei Barnard 1884 II.

După Chandler, descompunerea s-a început probabil în 1886 și se datora atracției neegale alui Iupiter asupra diferitelor puncte ale astrului.

Elementele cometei A pentru 1886 și 1889, după Chandler; și ale cometei C pentru 1889, după Bredichin și Kostinsky.

Eq.	τ	μ	π
A 1890'0	1886 Nov. 28'785	131'65''	203° 3' 42''
A 1890'0	1889 Sept. 30'0184	501'657	1 26 17'3
C 1890'0	1889 Sept. 29'2441	501'575	1 8 49'3
	Ω	i	S
	179° 13'24''	7° 43'48''	23° 14'48''
	17 58 45'3	6 4 10'5	28 4 48'0
	17 58 50'8	6 4 9'8	28 4 49'6

NB. Eq. însemnează echinocțiul mijlociu, la care se refere calculul. T = epoca trecerii la perihel; μ = mișcarea medie diurnă în secunde de arc; π = longitudinea periheliului; Ω = longitudinea nodului ascendent; i = înclinațiunea; S = unghiul de escentricitate. Ulterior vom mai avea M = anomalia mijlocie și R = durata revoluției în ani.

Prima reîntoarcere avû loc în 1896, fiind regăsită în 20 Iunie de Iavelle din Nizza, aproape de poziția dată de elementele lui Bauschinger. În apariția aceasta cometa a rămas neînsemnată. Diametru-i abia a atins 1'. Eră rotundă, prezentând o condensăție centrală. S'au făcut în-

cercări de a regăsi cei cinci însoțitori, constatați în 1889, dar fără rezultat. Observațiile s-au continuat din 20 Iunie 1896 la 4 Faur 1897.

Cercetări extrem de laborioase, întreprinse de Poor Lane au aruncat lumină viuă asupra problemelor numeroase, ce le silevează cometa. Iată rezultatele:

1. Durata revoluției cometei este actualmente de 7 ani și ceva. Pela 24 Mart 1886 eră de 42 ani și înainte de Mart 1884 de 31 ani și jumătate.

2. Distanța cea mai scurtă a cometei dela centrul lui Iupiter nu atingea, în 20 Iulie 1886 2'2 raze ecuatoriale ale planetei. Cu alte cuvinte, cometa trecu aproape pe lângă suprafața lui Iupiter și înlăuntrul sateliților, distanța dela aceștia întrecând cel puțin pe de 40 ori sfera lor de activitate, încât acțiunea lor asupra cometei eră disparentă față de alui Iupiter.

3. Intre 1779 și 1889 cometa nu s-a apropiat simțitor de Saturn. Dar pela finea anului 1791 eră destul de apropiată de Iupiter.

4. Ipotesa identității cu cometa lui Lexell trebuie deci abandonată.

5. O colisiune între cometă și al V-lea satelit al lui Iupiter putu avea loc. Dar pentru a decide cestiunea aceasta, ai trebui elemente extrem de esacte.

6. Turtirea lui Iupiter modifică încâtva elementele anterioare anului 1886. Și anume, micșorează durata revoluției cu 44 zile.

În cele următoare se dau elementele după Bauschinger pentru epoca 1889 Septemvrie 30'5. Apoi aceleași elemente corectate de Poor Lane, pentru epoca 1896 Octomvrie 23'5. Și în fine, tot după Poor Lane, elementele pentru epoca 1884 Mart 14'5.

Eq.	Revol.	T	"
	în ani		
1890'0	7'0726	1889 Sept. 30'34 699	501'6813''
1896'0	7'0965	1896 Nov. 4'16 826	499'9877''
1886'0	31'5	1886 Iul. 1'85	112'7''
π	Ω	i	S
1° 35'	6'2"	17°59' 4'4"	6° 4' 7''
1 48	53'7	18 1 7'8	6 5' 10 9''
188'35	186 13		

La reîntoarcerea din să-i aduca coperită de Brooks și Aitken, la Observ. Lick din California, în 18 August 1903, exact în poziția arătată de calcul. Aceasta e reîntoarcerea a doua, observată dela prima descoperire în 1889. La 12h 17m 24s timp mediu de Lick, cometa aveă drept coordonate:

$$R = 315^{\circ} 42' 50''; \text{Decl.} = 27^{\circ} 4' 19''$$

Eră puțin condensată, mică și slabă, de a 14, având un diametru de 3'.

Cometa a rămas tot slabă, putând ti urmărită abia cu instrumentele cele mari de pe muntele Hamilton și din Washington, până la 15 Faur 1904. În maximul strălucirii, pela 6 Decemvrie 1903, ea prezentă un nucleu distinct. În 11 Faur 1904 apărū observatorului mult mai strălucitoare decum se așteptă.

Ansamblul observațiilor din primele două apariții a format obiectul unei cercctări aprofundate de cătră Banschinger. Elementele următoare sunt basate pe rezultatele acestor cercetări. Diferențele între observații și teorie sunt mici. Se pare deci că nu e trebuință de refugiu la ipotesa unei accelerații pentru a reprezentă perfect observațiile celor trei apariții.

Elementele, după Neugebauer:

$$\text{Ep.} = 1900 \text{ Nov. } 25'5; \text{Eq} = 1900'0 \quad R = 7'101 \text{ ani}$$

$$M = 358^{\circ} 24' 51'0''; S = 28^{\circ} 1'12'6''; \mu = 499'64775''$$

$$\pi = 1^{\circ} 41' 39'6''; \Omega = 18^{\circ} 3' 54'4''; i = 6^{\circ} 3' 44'1''.$$

Proxima apariție se așteptă pentru 1910 ori 1911. Totuș speranța regăsirei eră neînsemnată, având în vedere micimea astrului la reîntoarcerile din 1896 și 1903. Cu toate aceste, fū regăsită în 28 Sept. 1910 de cătră Aitken și Wilson. Eră o mică nebulositate de mărimea 13.

Poziția, la 28 Sept. 1910 9h 17m 18s timp mediu de Mount Hamilton

$$R = 19h 47m 51s. \text{Decl.} = 28^{\circ} 8' 39''.$$

În zodia Arcașului.

Cometa eră vizibilă numai cu instrumentele cele mari.

Apoi a crescut treptat. Apropiindu-se de perihel, începū a-se vedea în binocluri și cu ochii liberi. I-s'a dezvoltat treptat. I-s'a lămurit capul și nucleul. În aceste momente când scriu șirele aceste, străluceș și dimineața în tot farmecul. Capul i-l văd ca o stea de mărimea 1'5 ori cel mult 2. Captive atenția tuturor privitorilor.

Constatăm din cele preceuate următoarele apariții ale cometei:

Descoperită în 1889 pentru prima-oră.

Regăsită „ 1896

„ „ 1903

„ „ 1910.

La apariția din 1889 nucleul s-a scindat în mai multe fragmente, planând toate mai departe, în acord comun. Unul din nucleurile secundare ajunse chiar mai strălucitor decât nucleul principal. Ruptura fū cauzată de Iupiter, de care cometa se apropie foarte tare, ba în Iulie 1886 rase aproape suprafața lui Iupiter. Descoperirea celor 5 însoțitori escitase interesul general al astronomilor, când Chandler anunță

identitatea probabilă a cometei cu cea alui Laxell.

După cercetările lui Poor Lane, ipoteza identității trebuie abandonată.

Dintre însoțitori numai doi au fost observați îndeajuns pentru a li-se putea determina orbitele.

Proxima reîntoarcere va avea loc în 1917. În 1921 ori 1922 cometa iarăși se va apropiă de Iupiter, ceea ce îi va produce dispariția completă, ori în cazul cel mai bun, perturbații mari în orbită.

Gle o agiu, 30 Oct. 1911.

Gavr Todica.

Dascălul Cojoc*).

Aud o bătae ușoară în ușă și mă pomnesc cu un țăran voinic și vesel.

— Salve, reverende domine — mă întâmpină el.

Până să mă desmeticesc, îmi zimbește cu superioritate, întrebându-mă:

— Miraturne rusticum latine loquentem?

Imi pierdusem capul. Mă uitam încurcat la opincile lui, la șerparul din care eșia la iveală un lanț de argint.

— Cu cine am onoarea? întreb încurcat.

— Eu sunt dascălul Cojoc din Mogoș-Mămăliga și tot vrut să te cunosc. Am venit aici cu niște treburi, și la amiaz plec acasă. Avem încă un ceas de povestit. — *Il vous plait!*

Am sărit a mușcat, de pe scaun.

— Bine, dumneata vorbești latinește și franțuzește și te porți în strae țărănești? Spune-mi odată cine ești?

— Sur dascălul din mămăligani, domnule, cum am zis. Latinește știu de când eram în gimnaziu. Că noi învățam latinește pe vremea aceea; am isprăvit și poetica și filozofia. Numai Bărnuț ne mai vorbiă românește, încolo latinește și mai târziu nemțește... Am acasă pe Goethe și pe Schiller... Franțuzește știu puțin, am învățat de capul meu sara, când mi-se ura.

Mă uitam cu ochi mari la figura lui voinică, la straele lui țărănești, și mă gândiam la înfundătura de sat, cu casele risipite, ca de suflul unei vijelii, prin văgăuni; la școala scundă, cu tavanul afumat, unde

învăță buchile odraslele mocanilor din Mogoș; la dascălul care mântuise liceul ca elev al lui Bărnuț și acum slujia culturii românești într'un sat uitat de Dumnezeu, rămânându-i destulă vreme, în sările lungi, pentru franțuzește, pentru Goethe și Schiller... Simți o căldură la inimă, o căldură ce-mi cuprindea ființa întreagă, o dragoste mare pentru acest țăran intelectual.

— Și de unde mă cunoști, dumneata?

— Vai de mine, d'apoi am cunoscut pe moșul dumitale din Buciumani, pe tatăl dumitale, și apoi ți-am cetit numele prin gazete... că mai cetim câte ceva și proștii ăștia dela sate. Aud c'ai tipărit și o carte... să mi-o dai s'o cetesc în tihnă acasă, că-mi place cum scrii.

Deschid biblioteca, îi întind cărțulia mișcat, în vreme ce el stăruie:

— Nu așa. Scrie dumneata acolo: »Dascălului Cojoc, când a fost la mine să mă vadă« — și pune-ți numele!

În vremea asta se ridicase și cetia titlurile de pe scoarțe: »Acte și fragmente«, asta n-o scrie; »Părți alese«, asta o am; »Părți alese«, și asta o am; uite și »Păpăscuț«, și asta îl știu pe dinafară.

— Luă o ediție veche a Eneidei și o răsfoi mișcat:

— Am și eu o ediție ca asta, dar e mai flendurită. Cetesc adese din ea, să

*). Din volumul »Amintirii«, editura »Librăriei Naționale«. Cu autorizația autorului.

nu-mi uit latinește .. știu pe dinafară părțile mai frumoase. Și începù să reciteze cu glas scăzut, scandând cu mlădieri ritmice, pasagiul în care se povestește întâlnirea lui Eneă cu Didona în infern.

I-am dat voie să-și aleagă din bibliotecă ce va voi, dar el se îndestulă cu Istoria lui Petru Maior.

— Asta n'o am. O cunosc, dar n'o am, acasă. Și trebuie s'o aibă toți Români! Dumneata o mai găsești undeva, dar eu nu.

Vrî cărțile după șerpar și-mi zise:

— Ți mulțămesc, domnule! Acum mă duc, că îi aveă de lucru. Am vrut să te văd numai și să mă închin de sănătate. Că până acum erau la școlile de aici tot oameni de pe câmpie, dar dumneata ești de ai noștri, dela munte.

— Mai rămâi puțin, baciule, să îmbuci ceva, că până la munte e departe.

— Bine zici, spuse el fără înconjur, scoțându-și ceasornicul, abia deseară voi fi acasă.

Ne abăturăm la un birt și luarăm, întâi, o bere. Dascălul meu priveă cu neîncredere lichidul gălbui.

— Zamă de asta beți dumneavoastră la oraș? Pela noi nu se pomenește așa ceva. Noi bem vin dela poala muntelui. Te scohori la Cetea și-ți umpli pivnița pe un an de zile. Zama asta e cași când ai bea apă fiartă: nici tu băutură, nici tu apă!

Prinse păharul și-l sorbi dintr'un răsuflu. Apoi, ștergându-se pe muștați:

— Mi-a fost sete!

Al doilea și al treilea păhar secă tot așa de iute. În sfârșit adaose șiret:

— Al dracului Neamțu'; are niște păhărele așa de mititeie...

Spun chelnerului să-î aducă o halbă și ceva de imbutat.

— Și spune dumneata, nene, ce vârstă ai?

— Eu? Ce crezi dumneata?

— Așa cătră cincizeci.

— Mai pune ceva!

— Șaizeci?

— Și mai pune doisprezece!

Am rămas iarăși nedumerit. El mă priviă cu un zâmbet biruitor.

— Șaptezeci și doi de ani, domnule! Nu-mi credeam urechilor.

-- Așa e cum îți spun... Că au trecut multe năcazuri peste capul meu, dar toate au trecut în vremea tinereții. Și mi-s'a oțelit sufletul de atâtea lovituri, cum se asprește palma muncitorului cu plugul. De-aici înainte puteă să vină orice, puțin îmi mai păsă... Cele ce aveau să urmeze erau mici împunsături de țânțari. Așa un trăsnet să fi venit poate, un trăsner, care să mă plesnească oblu în moalele capului, mai zic și eu. Dar așa?... Iată am rărnas aproape singur din ceata mândră a legiunii gemine, de pe vremea rezmeriții... Eram așa un flăcăoandru pe vremea aceea, când am lăsat școala și am plecat pe urma lui lancu, înarmat cu o lance, făurită dintr'o coasă... Și s'au dus cei mai de samă dintre noi — s'au dus pentru împăratul... Am mai rămas câțiva și ne-am împrăștiat, ne-am pierdut urma: ignotis periere mortibus illi...

Ochii lui de vultur bătrîn își pierdură brusc strălucirea. Adăogă apoi cu glas scoborit:

— Să vii la mine odată, să-ți povestesc din fir în păr! Că lungă-i limba bouului...

Se reculese în aceeași clipă, regretând înduioșarea de un moment.

— Zău, să-mi dai mâna, că vii la mine. Te aștept la gară cu doi călușei — și rămâi o săptămână, că am multe pe suflet să-ți povestesc. Sunt singur...

— Cum singur?

— Singur, așa cum mă vezi. N'am fost căsătorit; sunt flăcău la o vârstă destul de respectabilă: șaptezeci și doi de ani. Nu-i așa?

— Bine, baciule, se poate?

— E o poveste lungă, cu o Ileană, care a murit... care a fost ucisă, tot atunci, în rezmeriță... Ți-oi povesti-o eu cu deamănuntul. Eră să merg la popie dintr'untâi, dar după moartea ei, n'am mai mers ni-

căirea. Am rămas dascăl în satul meu cu o sută de zloți pe an. Atâta am avut din capul locului și atât am și acum. Mi-e de ajuns; am și eu ceva prindere dela bătrâni și nu-mi pare rău de viața ce am dus-o acolo. Mai bine așa!

Scoase ceasornicul, apoi se ridică în pripă:

Să ne vedem cu bine, domnule, să nu-ți uiți vorba. Vino pela mine, că n'o să-ți pară rău!

— Cu bine, baciule!

*

Au trecut aproape zece ani dela această despărțire și, mărturisesc cu multă mâhnire, nu mi-am împlinit făgăduința. De câte ori îmi venia în minte dascălul Cojoc, mă hotăram să-l cercetez. Eră o figură așa de simpatică, un stejar din generația bătrână, din șirul acelor naționaliști fanatici, care s'au imputinat așa de tare în vremea din urmă. Falnica pădure, ce ne ținea la adăpost, s'a rărit încetul cu încetul, lăsând în sarcina altora datoria de a înfruntă vijeliile și trăsnetele ucigașe...

S'a dus dascălul Cojoc — și cu el s'a dus un tezaur de amintiri, o pagină de glorie și de durere a trecutului.

Și amintirile acestea nu le va evoca nimeni; nici vitejia lui de lăncier, nici viața lui de pusnic din satul uitat de Dumnezeu și de oameni. Ileana se va odihni și ea, în mormântul ei necunoscut, adăpostul brazilor ce freamătă din cetini.

Oamenii vor deschide cărțile dascălului și nu vor înțelege nimic din șirurile lor încâlcite...

Imi vine așa un gând nebun, să-l trezesc brusc din somnul lui de veci, numai pe câteva clipe, să-mi întregească povestea frumoasă a vieții lui, din care îmi schițase numai contururi vagi.

Ci dascălul Cojoc doarme adânc, în cosciugul lui de brad, cu mâinile încrucișate pe piept. Doarme de veci, cu zâmbetul lui de om tericit și mândru, care și-a împlinit partea de muncă pe lumea asta. În zâmbetu-i tainic, pare a-mi zice, cu o ușoară mlădiere de ironie:

— *Quieta non movere!*

Al. Ciura.

S O N E T.

Un fluerat și trenul ie-'n mișcare
Din ce în ce mai repede, iar vântul,
Imi flutură batista și cuvântul
Imi tremură de-ascunsa-'nduișoare.

În suflet iar mi-se deșteaptă cântul,
Încet, prelung, ca tainică 'nchinare
De psalmi și rugăciuni de prin altare.
Iar amintirile răsar de-arândul,

Se'nlănțuiesc așa ca o cunună
De albe flori cu gingașe petale,
Și fiecare par'că vrea să-mi spună,

De tine-un gest, o vorbă dulce — poate —
Yezi, n'am putere să le-alung din cale
Ci, le ascult pe rînd și iar pe toate!...

Virginia Grivase.

Filologie.

Aripă-Straiu-Poroboc.

Iată trei elemente curat latine, cărora totuși li-se contestă românitatea: celui dintâi pe jumătate, celui de al doilea pe de-a 'ntregul, iar despre cel de-al treilea nu se mai pomenește de nimeni.

1. Dr. *áripă și areápită*, mr. *areápită și árpită*, după lexiconul de Buda derivă din *alipes*: »i. c. alatis pedibus praeditus Virg.« după cel academic din *ala* — lăsând partea finală neexplicată — după Cihac — conform maniei sale — din ung. *repül*, după Pușcariu: »Etymologia este necunoscută, deși în prima parte a vorbei se poate recunoaște *ala-am*«, iar Papahagi admite părerea lui M. Lübke din *alapa* (Scriit. arom.)

Mai pe scurt, originea acestui frumos cuvânt românesc nu e cunoscută de nimeni, deși etymologia lui sare în ochii tuturor.

Ba, ceea ce este mai curios, vorba aceasta cu cât a fost mai studiată, cu atât a devenit mai necunoscută, așa că și astăzi tot etymologia lui Petru Maior de acum 100 de ani este cea mai bună.

Pentru că este adevărat, că *aripă* derivă din *alipes*, dar nu din *alipes-pedis* — cum credeă P. Maior indus în eroare de Virgiliu — care dădea în mr. *areapidă* și *árpidă*, dar niciodată *areápită* și *árpită*. Fără forma mr. niciodată nu s'ar fi putut deslegă enigma acestui cuvânt, ceea ce probează, că nici o limbă nu poate fi temeinic studiată, fără cunoașterea prealabilă a dialectelor sale, cu care Românii nostri nu prea își bat capul.

În adevăr, toți, cei ce s'au ocupat cu etymologia acestui chinuit cuvânt, au avut în vedere exclusiv forma dr. *aripă*, care poate foarte bine derivă și din *alipes-pedis*. Și ne mirăm, pentruce s'au mărginit numai

la admiterea părții întâia, când cuvântul român reproduce fidel pe cel latin și ca formă și ca sens.

Dacă lexicografii nostri ar fi avut în vedere forma mr. *areápită*, s'ar fi convins, din capul locului, că ea exclude definitiv pe *alipes-dis*, ci presupune un tip latin *alipes — alipetis*. Acest cuvânt, dacă nu va fi identic cu *alipes* al lui Virgiliu — a cărui flexiune n-am urmărit-o în autorii latini — apoi a trebuit să fi existat în latina vulgară. El este compus din *ala* și *pes-petis*, (*ali-pes*), având aceeași rădăcină cu verbul latin *peto*, al cărui sens primitiv eră *sbor*, ca și gr. *petomai*, de unde *pteròn* = *áripă*:

Înțelesul de *sbor* s'a mai păstrat în derivatele: *praepes* și *propitius* precum și în *acci-piter*. (Cf. M. Breal Etymol. lat.). După cum *praepes* = repede sburător și *perpes* = continuu sunt adiective, tot adiectiv a trebuit să fi fost la origine și *alipes-petis*, probă calificativul de *alipes deus*, dat lui Mercurius, care este reprezentat de arta antică cu *sandale intraripate*, poate în urma etymologiei populare.

Prin urmare, noi am moștenit din latină acest cuvânt și la N. și la Ac., cași: dor—dureare (dolor), oaspe—oaspete (hospes), jude—judece (judex), foame—foamete (*fomes* nu *fames*, cf. flământ = flammando și esca din *edo*). N. *alipes* a dat dr. *áripă*, Ac. *alipetem* mr. *areápită*, din încrucișarea cărora s'au născut, prin deplasarea accentului, alte două forme secundare: *areápită* și mr. *árpită*.

Un alt cuvânt, tot atât de latin, dar de care Românii se lapadă, din propria lor ignoranță, este și nenorocitul de

2. **Straiu.** Lex. de Buda nu-i dă nici o etymologie; cel academic îl derivă greșit din *stragulum*, care dădea *straghiu*; de aceeaș părere e și Cihac, iar M. Lübke îl deduce din *stranium* (Gram. rom. II. 495), care dădea: *striu* ca *călciiu*, *căpătiu*, *rămiu*, *riie* etc. Pușcariu, considerându-l de străin, nici nu-l amintește. În dial. mr. are forma *stranyu* pl. *stranye*. Așa avem, în Daniil—lexiconul în 4 limbi — »Cându se adori *stranye*, se ai căștigă trase le fați larđi» (151—20); »Ma trá Paște se porți albe *stranye*« (178—33); »muljița măcă veștile și *stranyile*« (126—7) (cf. Papahagi Scriit. ar.).

Pe când la *áripă* forma mr. a ajutat la deslegarea cestiunii, la *straiu*, cred, că chiar forma mr. *stranyu*, a incurcat pe filologi. Aceștia, știind, că formele mace doromine sunt mai vechi, au considerat mr. *stranyu* ca prototipul dr. *straiu*, și au greșit.

Este adevărat, că mr. *stranyu* este mai vechiu decât dr. *straiu*, dar și acesta este un simplu derivat posterior din un prototip dispărut * *strariu*. Acesta derivă cu absolută siguranță din lat. *extrarius-um* (sc. *vestimentum*), fiind un adiectiv substantivizat, ca și *albină* (sc. *musca*), *bărbat* (sc. *vir.*), *fânaț* (sc. *pratum*), *gâinaț* (sc. *fumus*), *ficat* (sc. *jecur*), *văr* (sc. *conso-brinus*) etc.

De acea *extrario*, când din slugă a devenit stăpân, a luat și cele două înțelesuri ale lui *vestimento*, care la Cic. și Hor. însemnează *veșmânt*, iar la Ter. *verincă* de pat. Din *strariu* s'a născut, prin muiarea lucidei, forma dr. *straiu*, ca munteanul *vătraiu* alături de ardeleanul *vătrariu*, sau ca *paiu* (= *pariu*), *saiual* (*sariu*), ori ca *guturaiu*, care n'are a face cu *guttur*, ci trebuie să derive din *guttularius* (sc. *cattarrhus* vel *rheuma*) din *gutta* — *guttula* —.

Dar mai înainte ca *strariu* să fi devenit *straiu* și târziu după încetarea prefacerii lui *an* = *în*, a dat naștere, prin dissimilație, formei colaterale mr. *straniu*,

ca *gutunariu*, (din *gutturariu*), *cununa* (*corona*) *senin* (*serenus*), *suspîn* (*suspirium*), *lunec* (*lubrico*), probabil și *pănură* pro *părură* (= * *pelulă*?)

Odată originea latină a primitivului *straiu* fiind dovedită, ea, cred că, salvează și pe *străin* — *strein* — *striin*, — care nu poate fi decât un derivat al său din * *extrarius*, cu atât mai ales, că însemnarea fundamentală alui *extrarius* este străin. *Extrario* a trecut prin aceleaș faze ca și *extrario*, devenind, prin dissimilație, *străninu*, de unde slav. *straninu*, iar, prin pierderea lucidei, *străin*, ca *făină* (din *fărină*), la Dosofteiu și *fănină* (cf. Pușcariu 50) sau ca *păcuină* (*pecorina*).

Un ultim cuvânt, care merită să fie amintit aci, cu atât mai ales, că el pare a fi dispărut definitiv din graiul actual, este și:

3. **Poroboc**, care însemnează prunc, copil. El nu este cunoscut de nici unul din lexicografii noștri, nici chiar de Cihac, care totuș, pentru aflarea unui cuvânt străin mort, este în stare să răscolească toate textele noastre vechi. Cuvântul acesta se găsește de câtevoari în textele ardelen, unde pare a fi trăit până la desbinarea bisericii române, când probabil va fi murit de rușine și de supărare...

Astfel, în Noul test. de Belgrad 1648, cetim: »Și chemă Is. un *poroboc* și-l puse în mijlocul lor și zise: adevărū grăescū voao: să nu vă veți întoarce și să fiți ca *porobocii*, nu veți intra întru împărăția ceriurilor. Că vare-cine să va zmeri în sine, ca acest *poroboc*... au cine ară priimi pre un *poroboc* ca acesta etc.« În Psaltirea de Belgrad 1651: »Legea domnului înțelepțește *porobocii*«, În cântecū la Crăciunū, Brașov 160—1650 (?): »Astăzi un *porobocū* micū dintr'o Vergurā au născut voaă. *Porobocul* așe-i frumos și chitit, prea veselie tocmit«. În sicriul de aur Sassebeș 1683: »Și tu din *porobocie* ai știut scripturile sfinte« (cf. Dr. Gaster Chrest. I. 127, 154, 136, 269).

Poroboc s'a născut, prin epenteză, din *porboc*, iar acesta, prin asimilație progresivă,

din *porbuc*, ca poromb (din porumb), sopon (din săpun), scaon etc. La rândul său *porbuc* a rezultat din *părbuc*, prin transformarea lui *ă* precedat de labială în *o*, ca în: porumb (palumbus), botez (baptizo), potirniche (* quaternicla), polomidă (și pälămidă), boltoacă (cf. baltă), moșină) = Ardeal chibrit) etc. Iar *părbuc* presupune un derivat dela *parvus*: * *parvūcus*, ca sambucus, caducus, lactuca. verruca, mateuca, festuca etc.

În legătură cu *părbuc* stă și *prunc*, pe Lex. de Buda îl derivă dela *prognatus* sau *puerculus*, Cihac dela ung. *porongy*, Fi-

lippide dela *privignus*, iar Pușcariu nici nu-l reproduce; considerându-l de străin.

Eu cred, că forma *prunc* este prescurtată din *phrunc*, ca Crăciun din * Căraciun (cf. ung. Karácson), drept (derept), dregător (deregător) mânc (mânânc) etc. Iar *părunc* presupune lat. * *paruncus* din *parum* (cf. *parunculus*), care după M. Breal, e contras din *paroum* gr. *payros* = mic.

Din *părunc*, când se găsiă în faza *păronc*, a fost luat și ung. *porongy* sau *poronty* pro * *poronky*.

Ploești, 1 Nov. 1911.

T. Raica.

Cântece de toamnă.

I.

Veștedă — ca fericirea —
Moare floarea din fereastră
Stol de rândunele zboară
Ciripind prin zarea—albastră.

N'ai la ce mai plânge, astăzi
Suflete e prea târziu!
Scuturatu-ș'a pe toate
Toamna vâlul său pustiu.

II.

Tot mai trist s'aude glasul
Ploșilor cu frunza rară
Rece ca solia morții
Cântă vântul din chitară...

Și cu toamna mohorâtă
Câte cântece nu mor
Moare glasul drag de doină.
Și cântarea codrilor.

Diminețile cu farmec
Toate s'au sfârșit de-acum
Hai cu bățul pribegiei
Suflete la drum... la drum.

Ovidiu Hulea.

Așteptare.

— Mai lasă la o parte lucru, Mario. E seară, nu se mai vede.

Fata, căreia i-se adresau aceste cuvinte se părea, că nici nu le aude. Adânc plecată pe cusătură doinea un cântec, încet și trăgănat, care-l învățase încă de copilă, pe când petrecea la țară:

„Doamne, Doamne, mult zic Doamne,
Ori doară Dumnezeu doarme,
Cu capul pe mânăstire,
Și de mine n'are știre.“

Cântecul ei venia ca din depărtări mari, trist, ca o melodie de îngropare. Ca și când și-ar îngropă fericirea vieții ei tinere, de 20 de ani. Lacrimile i-se rostogoleau lin pe față. Câte-un picur greu cădea pe florile din cusătură, strălucind, ca tot atâtea pietrii scumpe. Atunci se uită pe furiș la mamă-sa, se ștergea repede la ochi, privia cercetător prin fereastră la lumea ce trecea pe uliță și-și urmă lucrul și cântecul. Dela o vreme se întunecase binișor. Acum nu se mai vedeă nici la fereastră, unde ședeă fata. Degetele ei destoinice zădarnic cercau să urmeze firul început. Puse cusătura la o parte, mâinile-i căzură în poală și rămase așa privind în neștire. În sufletul ei din nou reînvie trecutul. Cine știe a câtea-oară vede din nou tot, așa precum s'a petrecut. Întâmplările se desfășură înaintea ochilor ei, ca pe o pânză de cinematograf. Ea par'că șade într'o loje și privește la scenele ce se părăndă acolo, scene rupte din sufletul ei, bucată de bucată; o dramă duioasă: drama vieții sale nefericite.

Tatăl său, supraveghietor la o fabrică, murise în aprindere de plumâni. Penzia mică de tot, ce rămase după el, nu eră destulă pentru a se susține dintrânsa cât de modest două ființe: ea și mamă-sa. Trebuia să între într'un atelier

de cusut. Cum locuiau ei în mahala, unde odăile sunt mai ieftine, zilnic trebuia să facă o cale de o jumătate de oră cu tramvaiul, până la atelierul, ce se află în centrul capitalei. La aceeaș oră, pe acelaș tramvaiu se urcă în toată dimineața un tânăr blond, cu ochii verzi. El se așeză față în față cu ea, îi aruncă din când în când câte-o privire aprinsă. Ea-și întorcea capul și căta prin ferestrele mari de sticlă la lumea din afară. Privirile tânărului adese o dureau, le simția cum îi alunecă pe față, ca niște limbi de foc, simția cum i-se roșesc obrăjorii pe urma lor, dar își călcă pe inimă și privia mai departe afară pe fereastră, cetia în neștire reclamele de pe pereți ori numără trecătorii grăbiți. Într'o dimineață scoțându-și mânușile îi căzû din buzunar batista. Tânărul blond se plecă repede, o ridică și i-o întinse. Ea se făcû roșie ca para focului, el bolborosi ceva, din ce a înțeles numai atât, că e candidat de avocat. Și ghiața eră ruptă. Petricica se porni cine știa spune ce proporții va lua până va ajunge la poalele muntelui. Ea însă la tot cazul nu-și dădea seamă, că această petricică va sfărâma fericirea ei. De aci încolo nu numai dimineața se întâlnea cu tânărul blond, cu ochii verzi, ci el o așteptă și seara la colțul bulevardului și o petrecea până acasă. Se părea un tânăr cuviincios binecrescut, meșter la vorbă frumoasă. Fata la început îi primea cu răceală semnele de curtuosie, cu cari o încărcă; încetul cu încetul însă se obicinui cu societatea lui. Ba când se întâmplă să nu o aștepte, ea devenia nervoasă, simția un gol în suflet, vorbiă aspru cu mamă-sa și noaptea se zvârcolea mult în așternut, până putea se adoarmă. Sub văpaia vorbelor lui dulci pe neștiute se furișase în sufletul ei un simțământ până

atunci necunoscut: dragostea curată, dragostea cea dintâiu. Când observă pentru întâiaoară acest simțemânt chinitor de dulce, se sperie își propuse tare se pună capet jocului primejdios, în care intrase. Dar erà prea târziu, nu mai aveà tãria de lipsã. Tânãrul îi cerù voie sã o cerceteze acasã. Ea se învoi Cãtã luminã intrã în bordeiașul sãrac în aceea Duminecã, când el mai întâiu le deschise ușa! Biata vãduvã își depuse cu acest prilej veșmãntul de jale și îmbrãcã haina ei cea mai frumoasã, ce i-a rãmas din zilele bune. Odãița scundã asemenea erã gãtitã de sãrbãtoare. În aer pluteã un miros dulce de busuioc. Se pãreã, cã fericirea din nou vreã sã-și așezã cuibul în acest lãcaș trist și mohorît. Și asta așa erã de aici încolo în toatã Dumineca, de toamna pãnã primãvara. În sãrile lungi de iarnã ea și mã-mã-sa nu știau vorbi de altceva, decãt despre el. Își fãuriau planuri pentru viitor, zideau cetãți de aur, a cãror craiu erã el, numele lui îl rostiau cu sfințenie și când fantazia nu le mai ajutã, se pomeneau numai, cã amãndouã se roagã pentru el. Amãndouã trãiau în amorțea unui vis dulce, fermecãtor și le erã teamã, sã nu se mãi deștepte.

Primãvara sosì cu toate farmecele ei. Într'o zi încãntãtoare de Maiu, el o rugã sã facã o plimbare cu dãnsul prin pãduricea din apropiere. Mãmã-sa, care în buna ei credințã îi socotiã de miri, se întvoi. Ei plecarã braț la braț, strãtãiarã pãduricea de-alungul și de-alatul, gustau mirosul îmbãtãtor a frunzelor de stejar, ascultau cântul înviorãtor al pasãrilor din crâng. Totul erã vieatã și fericire. Un fluture albastru fãlfãia înaintea lor. Ea voi sã-l prindã, dar nu reuși. Mai încercã odatã, înzãdar. Fluturul sburã mereu înaintea lor. Acum se aflau la marginea pãdurii. Fluturul își îndreptã sborul peste câmpul încãrcat de belșugul

sãmãnãturilor. Ei se luarã dupã el. Erau binișor departe, când bãgarã de seamã, cã soarele se ascunsese dupã un nor negru, din care începurã se cadã niște picãturi mari ca bobul, întâi rare, apoi tot mai dese, tot mai dese, pãnã ce în urmã se pomenirã cu o ploaie strãșnicã de primãvarã. Speriați cãtarã împrejur dupã adãpost. Un strigãt de bucurie le scãpã de pe buze, când zãrirã în apropiere o colibã, cum sunt ale jitarilor de câmp. Scãparã acolo gãfãind de spaimã și de obosialã. Ploaia le muiase hainele subțiri pãnã la piele. Îi cuprinsese frigul. Se lipirã strãns unul lângã altul, încãt ai fi crezut, cã sunt amãndoi un trup. Stãtuse ei mult timp așa, nemișcați, ca vãrsați în bronz, dar deodatã fetei i-se părù cã lumea se învãrte cu dãnsa, ochii i-se închiserã, urechile-i vãjãiau, la tãmple simți douã apãsãturi, ce o sãgetau pãnã la creri; întunerecul din colibã, mirosul de fân, clocotirea sãngelui ei tânãr o ameți și cãzù ca leșinatã în brațele lui. Sãrutarea lui fierbinte îi ardea gura ca un cãrbune aprins. . . . Ce s'a întâmplat apoi, nu-și mai poate da seama. . . . Când ploaia contenì și soarele sã ivì mai strãlucitor ca înainte, ea se trezi din amorțea ce o stãpãni. Se frecã la frunte, ca și când ar fi voit sã șteargã de acolo amintirea unui vis urât, chinitor. Se sculã repede și fãrã sã se uite la el îi zise: „Dle, noi am isprãvit-o pentru totdeauna. Deacum s'au sfãrșit toate. Adio!“ Și o luã razna peste țarinele umede. Zãdarnice au fost toate rugãmintele lui, nu mai grãi nici un cuvãnt, ci mergeã numai, mai mult fugind, ca alungatã de cineva. Dupã ce a ajuns acasã, trei zile n'a ieșit între oameni. Mamei salã i-a spus, cã e bolnavã, cã a rãcit în ploaie. Trei zile se sbãtù sufletul ei în mrejele îndoierilor mistuitoare. A patrazi nu mai putù Simția, cã nu poate trãi fãrã de dãnsul. Se gãtã și se duse la el acasã.

Și de atunci îl cercetă în toată ziua, și de atunci vieța ei nu eră altceva, decât o minciună continuă.

Legătura lor păcătoasă ținū patru luni întregi. El îi făgăduise, că o ia îndată ce se va sfârși procesul ce-l purtă cu niște rude, pentru o moștenire rămasă după un unchiu. care murise ca rentier într'un oraș de provincie. Ea-l credeă, ca pe un sfânt, fiecare vorbă ce o ziccă, pentru ea eră o comoară, de care-și legă nădejdea vieții sale. Iar rodul dragostei lor neiertate creștea mereu în sânul ei. Adese îl simția sbătându-i-se sub inimă și atunci se speria amar. Și cu cât îl simția mai mult, cu atât rugă mai stăruitor pe iubitul său, să grăbească afacerea moștenirii.

Într'o zi el îi spuse, că de seară pleacă, să-și vadă de proces. Să fle numai cu răbdare, căci se va întoarce peste câteva zile, și atunci... nime nu va fi mai fericit, decât ei doi.

S'a dus. Trecu o zi, trecuă două, trecu o lună, trecuă trei, și el nu s'a mai reîntors. De trei luni de zile, de dimineața până seară șade ea zi de zi la fereastră cu cusătura în mână și-l așteaptă. În toată ziua cu nădejde nouă. Înzădar. Și doar i-a făgăduit! I-a spus, că nu o va lăsa cu rușinea ei de batjocura oamenilor, și ea crede, crede tare

în făgăduința lui. Va veni, trebuie să vină! Cuvintele acestea și-le repețește minut de minut. Dar când se scoboară seara, și vede, că el n'a sosit încă, oh, atunci, atunci simfe par'că s'ar rupe ceva întransa, o fărâmatura din stânca nădejzii ei tare. Numai nădejdea aceasta o mai susține, și în momentul, când s'ar prăbuși această nădejde, știe, că ar îngropă sub dânsa chinuita ei vieță.

În odaia întunecată domnia o tăcere chinuitoare, pe care nici ea nici mamă-sa nu îndrăzneă să o frângă. Lacrimile-i curgeau tot mai dese, brăzdând fața ei palidă. Dela o vreme nu se mai putu rețineă. Ca atinsă de fulger sări și se aruncă în brațele mamei sale cu un strigăt de durere:

— Mamă, mamă, nu mai vine, nu mai vine mamă!

Mamă-sa o cuprinse în brațe, o strânse cu gingășie la piept și o netezi pe frunte.

— Lasă, fata mamei, că vine el mâne! Mâne vine, de bunăseamă...

Mai mult nu putu zice, o înecară lacrimile și pe ea.

Și cum stăteau așa strâns îmbrățișate, luna, ce se ivi de după coperișul căsilor, împleti cunună din raze arginții în jurul capetelor lor.

Simion Goean.

SONET.

Sfârșit de toamnă. Vântul cu putere
Îmi pleacă ramuri goale spre fereastră,
Când flori întârziate mor în glastră,
Plecându-și capul strânse de durere...

S'a stâns visarea dulce și măiastră...
Cu ele de odată simt că-mi pier
Și cea din urmă caldă mângâiere,
Ce mi-a întins mai ieri bolta albastră.

Azi nori de plumb înveșmântează cerul,
Visărilor senine și curate —
Iar mâne poate înflori-va gerul,
— Pe geamul meu — ca îngerul de pază
Flori albe, flori de ghiață delicate,
Pe cari le va topi cea dintâi rază!

Virginia Grivase.

Din trecutul cultural-politic al Bănățului.

(Continuare).

Pare că tot prin Buday trimite Barcsai epistolă la sultanul din Țărigrad, vestindu-l cumcă Rákoczy acum nu ar mai căpăta parale dela soții săi de arme, dela voevozii din Muntenia și Moldova. Cu banii din aceste țări își țineă Rákoczy oastea sa. Zice mai departe Barcsai, cumcă cu Constantin Basaraba Rákoczy ar fi chiar în mare fasche. Pe Domnii acestor țări Barcsai îi numește: voevozi hinghieri »az két pribék vajda»¹⁾.

Intră cei cari mai cu nădejde loviau în zidurile cetății Sibiiului, eră și un ex proto—preot român calvin din Hinedoara Chirilă »Ciurula«. Cei din tabera lui Barcsai, îi ziceau »ticălosul de popa Czürüki«. Avea sub grija sa vr'o 600 de flăcăi, mândri și viteji, toți români. Cu ei au dat navală asupra Hinedorii, apoi tăiară corăspundința dintră Sibiiu și Deva și pe aceasta din urmă o și incendiară și prinseră pe nemeșul ungar Nicolae Zolyom.

La ordinul lui Rákoczy, cutrieră părțile Băii de Criș, ale Orăzii și Beiușului, făgăduind pretotindenea nemeșie celor ce se grupau pe lângă Rákoczy. În sfârșit apucând spe Zlatna și Aiud, își află moartea, atât de desprețuită de el, în lupta crâncenă la Hristos avută cu turcii, pe câmpia nouă atât de fatală, a Turzii²⁾.

Ci lui Rákoczy îi mai suride încă odată dar și ultima oară Fortuna¹⁾.

Barcsai văzând că de fel nu răsbește cu contrarii, se decide a abdică la tronul Transilvaniei. Turcul nu se lasă însă. În lupta din 22 Maiu 1660, dată între Feneș și Gilău, Rákoczy cade și rănit greu în patru locuri, e transportat la Oradea-mare unde peste 2 săptămâni moare, la 8 Iunie 1660.

Cu moartea lui Rákoczy nici pe de parte nu încetează răzmerița civilă. Partidul opune acum lui Barcsai pe Ioan Kemény. Asta apoi îi dă de cap sucitului Barcsai, carele spre a menajă protecția turcului, acum îi mai cedează și Oradea mare. Nemeza îl ajunge însă mai iute decât se putea așteptă după toate combinațiunile omenesti. Pretendentul tronului, Kemény prinde pe Acașiu Barcsai²⁾, și pe fratele lui, la Râpa și îl ucide lotrește.

Poarta ordonă alegere de domnitor la Mureșoșorhei. De tot puțini electori s'au înfățișat. Turcul eră tare zăpăcit, nu știă pe cine să aleagă. Intr'un fir de ață a stat lucrul, ca să nu fie ales de voevod al Ardealului un preot sas.

În cele din urmă, a pleznit cuiva în minte, că în statul vecin, Ebeșfalva ar fi o persoană potrivită pentru umbra principatului Transilvan.

¹⁾ Görög I. c. 79, 80. Cu Rákoczy țineau Gheorghe Ștefan, domnul Moldovei, și Mihnea al Țării Românești. Oastea trimisă de Gheorghe Ștefan eră sub comanda ungurului Iakob Nagy de Harsányi. În solia lui Mihnea trimisă la Rákoczy în Maiu 1659 a fost și mitropolitul actrioiat, Ignație, sârb din Nicopol. Acesta pe când eră epp. la Râmnic se intitula: »Arhiepiscop al Râmnicului și a toată Mehadiiei«. Au venit și Constantin I. Băsărabă ex voevodul Munteniei. Iorga Istoria biser. I, 353,372. idem. Istor. lit. relig. 131 idem Ștud. docum. V. pag. 629; IV. pag. CCXCIX. și pag. CCC; rev. »Bis ort. rom.« 1884 (VII) nr. 4. pag. 243. »popa Ignație Sârbul den Necopole» au mai fost odată în 1655 în solie la Rákoczy. Iorga Ștud. și docum. IV. pag. CCLXV, 33 și urm.

²⁾ Iorga Sate 65—6, Bunea Sava 69; V. E. 120. Istoria bis. rom. I; 353.

¹⁾ G. Rákoczy II ca principe al Ardealului își mai lungea titulatura sa și cu predicatul de »Comes et banus Severimensis«.

²⁾ Dominiul și castelul Blajului ajunse în mâinile fiscului. A. Barcsai îl cinsti în 9 Noemvrie 1660 lui Gavrilă Haller, eonte. Peste 4 ani ajunge iarăș în proprietatea principelui Ardelian și după abdicarea lui Mih Apaffy II, din 1699 și retragerea lui la Viena, unde la 1713 muri. Blajul trece la cămara împărătească, și de aici la opintirile neamuritorului epp. Inochentie Klein în 21 Aug. 1738 îl capătă biserica română unită. Cnf. Istoria Blajului în: Cipar Arhiv. 52—60; foaia »Unirea« 1894 nr. 55 și nr. 1, din 1895. Grama o. c. 119—124, »Foaia bisericească« Blaj anul 1884 (II) pg. 129—133 și anul 1885, pag. 282—285.

Astfel se constituî în 12 Septembrie 1661, ultimul (!) principe al Ardealului Mihail Apaffy I, carele în înfundătura sa nici nu va fi visat, cumcă cândva să mai fie și el principe al Ardealului.

»Staturile și ordinile« desperate, acum au stăruit cu insistință excepțional de mare asupra omului lor, asupra lui Kemény, ca să aibă milă de frânturile țării și în interesul de a păstră aceea, ce se mai poate păstră, să renunțeze la domnie. Kemény însă nu s'au dat plainic, bagseama să va fi încrezut și el ca naintașii săi în ajutorul împărătesc.

Așa au ajuns treaba, că armele să decidă întră rivalii pământeni ultimi, al ultimului domniat Transilvan independent.

La 22 Ianuarie 1662 armele au decis la Sighișoara așa, că pașa Mehmet biruește strălucit asupra lui Ioan Kemény, carele luat la goană în fuga sa nebună cade de pe cal și este dripit, lângă Săleușul mare.

Sub domnia lui Apaffy Ardealul sau recules binișor. El e unicul principe Ardelean, carele deși pus de Poartă, iute și de grabă îi dă dosul și rămâne statornic până la capet în alipirea-i către împărăția Germano-Română. Murind în 1691, ia urmat fiul Mihai Apaffy II, sub tutoratul împăratului Leopold I. Turcii mai încercară cu denumirea lui Emeric Tökö'yi, dar în curând fû dat peste hotară. Asemenea efemeră fû și domnia lui Francisc Rákoczy II, nepot alui G. Rákoczy II.

Mihai Apaffy se retrase dela domnie, și așa la 1699, Ardealul trece de totului în stăpânirea lui Leopold, la ce se supun, cât de sălă, cât de bună voie și turcii prin pacea dela Carlovetz.

Starea aceasta durează și până astăzi.

Menționăm, că sub oblăduirea lui Apaffy s'au terminat și editat cartea de legi, numită »Compilatae constitutiones«, adecă legi adunate în una; iar pe timpul lui Rákoczy II, s'au strâns legile făurite în Ardeal, începând cu rumperea-i de Ungaria proprie (1526); la acestea s'au dat numele

de »Aprobatae constitutiones« care va se zică, legi întărite.

Românul nostru, carele după cum bine este cunoscut, are darul de a ști pe nume numi copilul și carele »ține minte« până ar zice despre aceste constituțiuni că, »Cu aprobata și compilata Spânzurară pe tata«.

După moartea lui G. Rákoczy II, s'ar vedeă, că Sava II, mitropolitul, iarăș s'a dat după păr, adecă iarăș s'au insinuat grațielor lui Barcsai.

În restimpul Septembrie 1660 — August 1661, s'au refugiat în Ardeal, Maria doamna lui Grigorie Ghica principele țării — Românești și se adepostise pe lângă Barcsai¹⁾.

Turcii pretindeau sus și tare estradarea ei. Barcsai nu eră cavalerul, carele pentru o damă, fie chiar și de rang prințiar să se strice cu binefăcătorii săi. Totuși ia făcut bieteii atâta, că au recercat pe vlădica Sava II. Brancovici, ca să meargă la Doamna și să o mângăe cu vorbe și pilde din sfânta Scriptură, căci altfel de spaimă »s'ar fi spânzurat fără indoială«.

Încă pela anul 1582, când să edase Palia (biblia) Orăștiei²⁾ există un fel de școală mai mare ca cea primară, în Caransebeș, un fel de teologie preparandie (școală normală) gimnaz amărit. Deducem aceasta din faptul, că unul dintră colaboratorii Paliei Efrem Zăcan, din Caransebeș se numește: »dascăl de dascălie«, acolo. Deci preceptor la astfel de școlari, cari ei să pregăteau pentru chemarea de a fi institutorii altora, adecă erau ceva pedagogi—teologi, de oarece pe acel timp învățătorii de pe sate fiind în aceeaș persoană și preoți, cualificarea lor încă trebuie să fie unitară.

Tot un astfel de preot urban și dascăl de dascălie din Caransebeș (ori că Lugoj) au trebuit să fie și Mihai Halici³⁾.

¹⁾ Iorga Sate 69, după analele lui Ioan Bethlen.

²⁾ Un studiu istoric și limbistic despre »Palie« vezi-l în »Orizontul« Cluj 1906 nr. 5--12, apoi în »Revista Pol. și literară«. Anul I. Blaj, nr. 9--12. (anul 1907)

³⁾ Și până se va putea, a dà un capitol o parte, despre: compatriotul, conaționalul, neconreligionarul și

Dintre zidurile acesti școale-dascălie de dascăli trebuie că să recrutau, preoții, să le zicem pe nume: predicatorii, dascălii, păstorii săboarelor (comunităților) româno-calvine.

Mie unul mi-s'ar părea, că dascălia din Caransebeș, care există pe la anul 1582 acolo, cu timpul și-ar fi strămutat sediul la Lugoj; poate tocmai pe timpul când Bănatul eră administrat de despomenitul ban Acațiu Barcsai. Putem conchide la așa

neconliturghisorul Halici, indic, că eră nobil român din Caransebeș (»gente valachus») Studia teologia în Bazd. În 30 Octomvrie 1674, ungurul Francisc Pápai Pariz, — cunoscut în literatura maghiară, mai vârtos pentru vocabularul său latin maghiar germân — au fost promovat de dr. în medicină și deodată numit și asistent (adsesor) la aceea facultate. Cu aceasta ocaziune studenții, în coetus-ul lor au gratulat fiecare în limba sa pe noul titrat. Halici l-au felicitat cu o odă româncască, de o strofă în zece versuri. (Unii îi zic elegie) cele mai multe în metru antic hexamtru și pentamtru altermativ. E scrisă cu litere latine, ortografie ungurească Mai toate cuvintele odei sunt de origină latină. Topica e mai mult latină ca română. Poezia lui Halici, dacă e iertat a o numi așa, e prima poezie artificială română. S'au tipărit această odă tocmai peste un veac în »Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae Biographia» et Transilvaniae Biographia» de episcopul calvin al Ardealului Veszpremi Istrán, cel care se numeă »Erdélyi Reformatus magyar és oláh Püspök» în 1697, când denumi administrator protopopesc la Huneadoara, în locul fratelui său protopop repausat, Nicola. (Cipar »Acte și fragmente». Blaj 1860 pg. 255). »Succinta» lui Veszpremi au apărut în Lipsca 1674. Poezia lui Halici e tipărită la pg. 127 și următ. E tradusă și pe latinie. Par'că au stărnit interesare aceasta odă și au plăcut tare tuturor... »placet omnium maxime» zice Veszpremi. Cipar în Arta poetică metrică. Blaj. 1860 pg. 135 o transcrie cu otografia uzitată. Hajdeu în rev. »Columna lui Traian» anul 1884 IV pg 413—4, o pune cu ortografie proprie, după cum au prescriis-o dl Nicolae Densușan în colncția sa vol. XXXVII. pg. 80. Tot așa: o redă Dr. M. Gaste în Crestomația sa pag. 216. Adamescu-Dragomirescu—Radulescu în »Literatura veche» București 1903 pg. 178. Nădnfde l. c. 380—381. La Lazăruci l. c. 91, la Arbore l. c. 38—9, la Densușan Aron l. c. 276—7, și 104, e transcrișă cu ortografie obișnuită. Am mai uzat de Vas. Grig. Pop l. c. I. 52. Hodoș l. c. 22—3. Dr. Moldovan Gergely »A románság» Budapest 1896, II. k. 307 și 373 Szabó Károly Régi magyar könyvtár III. 34, Dr. Siegescu József. »A román helyesírás története.» Budapest pag. 99—102. Gh. Adamescu. »Noțiuni de Istor. limb. și lit.» București 1894 pg. 51. Phillipide. Introd în ist. limb. și lit. pag. 51-75 I. G. Popescu l. c. 32. Cnf. I. Sulznr »Geschichte des transalpinischen Daciens» II. 271 159—269. Pe Sulzer nu l-am consultat. Mi-s'ar părea, că Halici ar fi autorul »anonim Logojan», al dicționarului român latin; cel mai vechi și cel mai bogat dicționar de astfel ori că el au tradus pe românește dicționarul pre-tinului său Pariz Pápai (Moldovan l. c. 300).

ceva și singur numai din simplul motiv cumcă e în deobște cunoscut, că la început centrul băniei a fost Caransebeșul, unde au rezidat și banii; mai târziu însă capitală și rezidențială au devenit Lugojul. Acolo undeva pe măgiaruța (Magyar utcza) a trebuit să fie dicasterile administraționali și lângă ele școala cu rectorul ei Ștefan Fogarasy traducătorul catehismului de Heidelberg și a altor opere.

Dl Dr. Pokoly József profesor de istoria bisericească la academia teologică reformată din Cluj, scrie¹⁾, cumcă Barcsai au întemeiat școale românești în Caransebeș și Lugoj.

Lui Pokoly îi crede și neuitatul Bunea²⁾. Mai verosimil e însă, cumcă Barcsai numai au transferat școala română calvină, din Caransebeș la Lugoj și aicea o au mai desvoltat-o și perfecționat-o.

Translocarea trebuie ca să fi fost anterioară anului 1657, căci la acest an, Susana Lorántffy, văduva bogotână și influență alui Georgiu Rákoczy I. la îndemnul și instrucțiunile speciali alui Barcsai, crează la Făgăraș, în centrul moșiilor sale o școală românească universală, unde se făceau lecții de teologie, de pedagogie se propunea limba latină și alte discipline din cursul secundar inferior de azi.

Deosebită grije se puneă pe cetirea și scrierea nu altcum și pe doctrina religiunii, prelegată în limba maternă română.

Precum în Bănat, așa și în țara Olutului, nu puteă nime să dascălească și să preoțească la țară, dacă nu și-au mântuit studiile în acest institut.

Despre organizarea școlii din Bănat, nu avem nici o notiță. Cele ce susținem aici despre ea, le presupunem pe baza analogiei.

Dacă Barcsai, au sfătuit pe Lorántffy, să înființeze un curs de învățământ în Făgăraș, negreșit, că îndrumările ce i-le va fi

¹⁾ Dr. Pokoly »Az erdélyi reformatus egyház története» Kolozsvár 1905, vol. II. și următ.

²⁾ Bunea Sava 62.

dat. vor fi fost, că programa de studii să fie similară școlii Bănățene, ori că aproape similară; irrelevant apoi că încâtva superioară ori inferioară.

Multe din hârtiile privitoare de școala din Făgăraș, se află până azi în bună stare păstrate, în arhiva bisericii reformate din Făgăraș.

(Va urmă).

Dr. Ștefan Pop.

Cronică literară.

Știi Românește? de Ion Gorun. (București, 1911.

Când cetiam în »Universul« articolele dlui Ion Gorun referitor la greșelile de limbă, mă ademenea adeseori gândul să-i trimit și eu o »carte postală neilustrată și neiscălită« cu sfatul să adune aceste articole într'un volum. Oricât de mare ar fi numărul cetitorilor »Universului« totuș sunt țări românești unde nu pătrunde și credeam, că sfaturile și constatările dlui Gorun trebuie să pătrundă în toate colțurile pământului românesc. Dn. Gorun și scria în prefața anonimă mea, a adunat aceste articole într'un volum ce poate întregi cunoștințele noastre în mână întrebându-l, în »Știi Românește?»

Cetind volumul încă nu se știe românește. Că se desprinde din articolele dlui Gorun că D-sa s-a ocupat cu activitatea medicilor și a tehnicianilor. Limba medicilor mai ales e nespuse de pocită. Dl Gorun se ocupă cu vocabularul zilnic și numai din când în când trece la cel al unor specialiști: gazetari și scriitori. Chiar la sfârșit numai la vocabularul

Dl Gorun într'uns stil simplu și cu o lipsă de orice pedanterie, dela constatarea unor greșeli de limbă trece la tratarea unor chestiuni mai complexe ca îmbogățirea și sărăcirea limbii, ortografie, purism etc. Și toate acestea le tratează fără se facă teorii, fără citate. D-sa prinde vorba,

forma rea și-ți arată totdeauna aceea cu care trebuie înlocuită.

Și cetești cele 159 pagini ca o povestire interesantă fără să simți, că ai făcut cu D-sa gramatică, critică de stil etc. În toate acestea pagini lipsește cu totul răutatea criticii, căci dl Gorun le-a scris cu gândul să folosească la ceva.

* * *

Oameni, cari au fost, Amintiri și Comemorări de N. Iorga, Valenii de Munte 1911.

În nizuința mea de a fi în curent cu viața noastră culturală de pretutindinea — pe cât este aceasta posibil unui om, care nu poate se cumpere tot ce se tipărește și nici nu are la dispoziție biblioteci publice, există acestea undeva pe pământul românesc? — totdeauna, când telegraful anunță trecerea la cele vecinice a vreunuia, care a însemnat ceva, în bine, sau în rău, în viața noastră culturală, așteptam cu multă nerăbdare »Sămănătorul« sau »Neamul Românesc« să cetesc cuvântul dlui N. Iorga. Eră cuvântul ce îngroapă pentru a doua oară pe cel mort sau îl învie din morți.

Acele cuvinte răslățite prin colecțiile de pe vre-o 8 ani, ori le găsești adunate într'un singur volum de vre-o 600 pagini, și face se rămână câteva nume, mulțumit mai scrisului dlui N. Iorga. Alături de aceste nume cinstite, întâlnim frunțași din viații noastre culturale și politice, unii chiar de peste hotarele graiului nostru — toți morți sau serbătoriți în ultimii ani — și câteva evenimente literari.

Fără să fi stăpânit de curiositatea și nerăbdarea de altădată, cetești articolele dlui Iorga cu aceeaș încordare, stăpânindu-te vasta lor informație și aprecierile date.

Aceasta carte de admirabile capitole dintr'o istorie a literaturii române, nu trebuie să lipsească din casa nici unui român cărturar.

L. R.

Informațiuni.

Lupta în parlament.

După frumoasa serie de adunări populare ținute în mai toate centrele românești, din Bănat până la Brașov, adunări, în cari s'a cimentat solidaritatea națională și s'a manifestat atât de viu conștiința și vrednicia poporului nostru, ne-a fost dat să asistăm săptămânile trecute la o frumoasă și înălțătoare luptă, ce au desfășurat-o deputații noștri naționali în parlamentul ungar.

Puternicii oratori, deși într'o situație nepus de dificilă, au dovedit un curaj cu adevarat de eroi, susținând puncte de vedere înalte și combătând cu argumente tari toate sofistiicile, pe cari își întemeiază actualii stăpânitori sistemul lor de guvernament.

Recunoscători pentru clipele de mândrie, ce ni-le-au procurat, transmitem îndârjiților luptători toată simpatia noastră.

Soartea mandatului dela Vinț.

În sfârșit s'a pronunțat și Curia asupra petiției înaintată de alegătorii dlui Maniu pentru nimicirea alegerii din Vinț. Sentința s'a adus în favorul deputatului ales Mayer, spre marea surprindere a tuturor, cari cunosc împrejurările și detaliile alegerii din Vinț.

Nu putem să ne pronunțăm asupra acestui decis al Curiei, căci aceasta libertate nu o avem. Constatăm numai dispoziția extrem de încordată ce a stârnit aceasta hotărâre în toate părțile conștiințele românești.

Avem impresia, că am ajuns la o răstăpântie, de unde se vor deschide noi căi îndrumarea politicii noastre viitoare. Este mai bine așa! Vom reveni!

Noul Episcop al Gherlei.

În scaunul devenit vacant al Gherlei a fost numit spre mulțumirea tuturor Ilustr. Sa Dr. Vasile Hossu, actualul Episcop al Lugojului.

Poate nici o altă persoană nu ar fi putut răspunde acestei înalte misiuni cu atâta potrivire ca tocmai nou alesul Episcop.

Ilustr. Sa Dr. Vasile Hossu este cel mai chemat pentru aceasta înaltă funcțiune nu numai pentru erudițiunea Sa, pentru înaltele și frumoasele-i calități personale, cari fac din El o podoabă a bisericii române, dar în împrejurările speciale, în cari a ajuns nenorocita diecesă a Gherlei, pe urma unei conduceri defectuoase din toate punctele de privire, noul Episcop ne

dă toată garanța, că prin tactul Său, prin ingeniositatea Sa, prin vederile Sale largi și moderne, va și putea să îndeplinească aceea transformare a spiritului public, care a făcut din dieceza Gherlei, cel mai întunecat colț al pământului locuit de Români.

Sperăm, că diecesa întreagă, mândră de Mirele ei, va ascultă și va urmă povețele Lui, pentruca cu atât mai ușor să poată și El răspunde marilor îndatoriri, ce Și-a luat asupra-și.

Mitropolitul Meșianu și instruirea analfabeților.

I. P. S. Sa Ioan Meșianu a dat un ordin tuturor învățătorilor și preoților din arhidieceza Sa, prin care îi obligă să îngrijească de instruirea analfabeților adulți, și să-L încunoștințeze apoi de rezultatele obținute. Este o dispoziție așa de salutară, încât orice cuvânt de laudă ar fi de prisos, și credem, că pătruși de intențiuni nobile și mărețe ale marelui Arhieru, nu numai vor grăbi toți preoții și învățătorii să asculte chemarea Lui, ci vor cercă să emuleze cât mai mult între dânșii, pentruca cu atât mai arde de inima bunului lor Păstor

Ziarul cotidian.

Marele apostol al redeșoarelor noastre prin cultură, va începe să apară în București un ziar cotidian care are să apară apariția acestei reviste. Ană un pas însemnat în dezvoltarea noastră culturală și politică.

Realizarea politicii noastre este o sarcină etică al omului nostru. — N. Du-

— De ce nu, de ce nu. — P. Pădure:

— De ce nu, de ce nu. — N. Du-

Leontin, vesel și încep să scrie. — Ștefan Cojoc

oară șarada. — Ștefan Cojoc (poezie).

— Ștefan Cojoc (poezie).

Deși tr. — Ștefan Cojoc (poezii).

— Ștefan Cojoc (poezii).

— Ștefan Cojoc (poezii).

— Ștefan Cojoc (poezii).

— Ștefan Cojoc (poezii).

Redactor responsabil: Ioan Mihu.

Blas. 15 dec 1911. Ioan Mihu